

Vyskupų sinodo XVI eilinės generalinės asamblėjos

BAIGIAMASIS DOKUMENTAS

2024 m. spalio 26 d.

Dokumento teksto vertimo į lietuvių kalbą autorinės teisės priklauso Lietuvos vyskupų konferencijai

Santrumpos

- AA Vatikano II Susirinkimas. Dekretas *Apostolicam actuositatem* (1965 m. lapkričio 18 d.)
- AG Vatikano II Susirinkimas. Dekretas *Ad gentes* (1965 m. gruodžio 7 d.)
- RBKK Rytų Bažnyčių kanono kodeksas (1990 m. spalio 18 d.)
- CD Vatikano II Susirinkimas. Dekretas *Christus Dominus* (1965 m. spalio 28 d.)
- KTK Kanonų teisės kodeksas (1983 m. sausio 25 d.)
- CV Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 m. birželio 29 d.)
- DD Pranciškus. Apaštališkasis laiškas *Desiderio desideravi* (2022 m. birželio 29 d.)
- DN Pranciškus. Enciklika *Dilexit nos* (2024 m. spalio 24 d.)
- DV Vatikano II Susirinkimas. Dogminė konstitucija *Dei Verbum* (1965 m. lapkričio 18 d.)
- EC Pranciškus. Apaštališkoji konstitucija *Episcopalis Communio* (2018 m. rugsėjo 15 d.)
- EG Pranciškus. Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* (2013 m. lapkričio 24 d.)
- FT Pranciškus. Enciklika *Fratelli tutti* (2020 m. spalio 3 d.)
- GS Vatikano II Susirinkimas. Konstitucija. *Gaudium et spes* (1965 m. gruodžio 7 d.)
- LG Vatikano II Susirinkimas. Dogminė konstitucija *Lumen gentium* (1964 m. lapkričio 21 d.)
- LS Pranciškus. Enciklika *Laudato si'* (2015 m. gegužės 24 d.)
- MC Šv. Paulius VI. Apaštališkasis paraginimas *Marialis cultus* (1974 m. vasario 2 d.)
- NMI Šv. Jonas Paulius II. Apaštališkasis laiškas *Novo millennio ineunte* (2001 m. sausio 6 d.)
- PE Pranciškus. Apaštališkoji konstitucija *Praedicate Evangelium* (2022 m. kovo 19 d.)
- SC Vatikano II Susirinkimas. Konstitucija *Sacrosanctum Concilium* (1963 m. gruodžio 4 d.)
- SRS Šv. Jonas Paulius II. Enciklika *Sollicitudo rei socialis* (1987 m. gruodžio 30 d.)
- TTK Tarptautinė teologinė komisija. Sinodiškumas Bažnyčios gyvenime ir misijoje (2018 m. kovo 2 d.)
- UR Vatikano II Susirinkimas. Dekretas *Unitatis redintegratio* (1964 m. lapkričio 21 d.)
- UUS Šv. Jonas Paulius II. Enciklika *Ut unum sint* (1995 m. gegužės 25 d.)
- ŽDD Vyskupų sinodo XVI eilinė generalinė asamblėja. Žemyninio etapo darbinis dokumentas (2022 m. spalio 27 d.)

Ižanga

„Atėjo Jėzus, atsistojo viduryje ir tarė: „Ramybė jums!“ Tai pasakęs, jis parodė jiems rankas ir šoną. Mokiniai nudžiugo išvydę Viešpatį“ (Jn 20, 19–20).

1. Kiekvienas naujas žingsnis Bažnyčios gyvenime yra grįžimas prie ištakų: tai Velykų vakarą Aukštutiniame kambaryje vykusio mokinių susitikimo su Prisikėlusiuoju atnaujinta patirtis. Dalyvaudami šioje Sinodo asamblėjoje mes, kaip ir jie, jautėmės apgaubti Jo gailėstingumo ir paliesti Jo grožio. Išgyvendami pokalbį Dvasioje, klausydamiesi vieni kitų, suvokėme Jo buvimą tarp mūsų: dovanodamas Šventąją Dvasią, Jis ir toliau kuria savo tautos vienybę, kuri reiškiasi per skirtybių darną.

2. Mąstydami apie Prisikėlusį, prisimename, kad „esame pakrikštyti jo mirtyje“ (Rom 6, 3). Matėme Jo žaizdų žymes, kurios buvo perkeistos naujo gyvenimo, bet visam laikui įsirežė jo žmogystėje. Šios žaizdos tebekraujuoja daugelio brolių ir seserų kūnuose, taip pat ir dėl mūsų kalčių. Žvelgdami į Viešpatį, nenusigręžiame nuo istorijos dramų, bet atveriamė akis, kad atpažintume mus supančią ir persmelkiančią kančią: karo terorizuojamų vaikų veidus, motinų verksmą, sudužusias daugelio jaunų žmonių svajones, pabėgėlius, patiriančius baisias keliones, klimato kaitos ir socialinio neteisingumo aukas. Jų kančių atgarsiai mus pasiekė ne tik per žiniasklaidą, bet ir skambėjo daugelio žmonių, asmeniškai patyrusių šiuos tragiškus įvykius su savo šeimomis ir tautomis, balsais. Tomis dienomis, kai buvome susirinkę į šią asamblėją, tęsėsi karai – daugybė karų, – kurie toliau sėjo mirtį ir destruktiją, žadino keršto troškimą ir kurtino sąžinę. Prisidedame prie pakartotinių popiežiaus Pranciškaus raginimų siekti taikos, smerkiame smurto, neapykantos ir keršto logiką ir įsipareigojame skatinti dialogo, brolybės ir susitaikymo logiką. Tikra ir tvari taika yra įmanoma, ir mes kartu galime ją kurti. „Džiaugsmas ir viltis, liūdesys ir sielvartas, patiriami dabarties meto žmonių, pirmiausia vargšų ir visų kenčiančiųjų“ (GS, 1), dar kartą tapo mūsų visų – Kristaus mokinių džiaugsmu ir sielvartu.

3. Nuo tada, kai 2021 m. Šventasis Tėvas inicijavo šį Sinodą, pradėjome kelionę ir vis labiau suprantame, kokia ji turtinanti ir vaisinga. Klausėmės, atidžiai stengdamiesi daugybėje balsų suvokti, ką „Dvasia skelbia Bažnyčioms“ (Apr 2, 7). Kelionė prasidėjo nuo plataus masto konsultacijų su Dievo tauta mūsų vyskupijose ir eparchijose. Ji tęsėsi nacionaliniais ir žemyniniais etapais, palaikant ciklišką dialogą, kurį Sinodo generalinis sekretoriatas nuolat skatino per apibendrinančias ataskaitas ir darbo dokumentus. Per dvi sesijas šventę Vyskupų sinodo XVI eilinę generalinę asamblėją, dabar galime Šventajam Tėvui ir visoms Bažnyčioms perteikti savo patirties liudijimą ir mūsų įžvalgos vaisius, kad visa tai iš naujo sužadintų misionierišką impulsą. Ši kelionė kiekviename etape buvo paženklinta Dievo tautos „tikėjimo jausmo“ išmintimi. Žingsnis po žingsnio supratome, kad 2021–2024 m. Sinodas *Dėl sinodinės Bažnyčios: bendrystė, dalyvavimas, misija* yra kvietimas džiaugtis ir atnaujinti Bažnyčią sekant Viešpačiu, įsipareigojant tarnauti jo misijai, ieškant būdų, kaip būti ištikimiems.

4. Šis pašaukimas grindžiamas bendra krikšto tapatybe, jis remiasi Bažnyčios kontekstu, kuriuose ji yra, įvairove ir vienijamas viename Tėve, viename Viešpatyje ir vienoje Dvasioje. Tai kvietimas, skirtas visiems pakrikštytiesiems be išimties: „Visa Dievo tauta yra Evangelijos skelbimo subjektas. Kiekvienas pakrikštytasis kviečiamas būti misijos veikėju, nes visi esame mokiniai misionieriai“ (TTK, 53). Taigi sinodinis kelias mus kreipia į visišką ir regimą krikščionių vienybę, kurią savo dalyvavimu paliudijo kitų krikščioniškųjų tradicijų delegatai. Šventojoje Dievo Bažnyčioje vienybė bręsta tyliai: tai vienybės pranašystė visam pasauliui.

5. Visa sinodinė kelionė, šaknimis kylanti iš Bažnyčios Tradicijos, buvo nušviesta Vatikano II Susirinkimo magisteriumo. Susirinkimas buvo tarsi grūdas, pasėtas pasaulio ir Bažnyčios lauke. Kasdienis tikinčiųjų gyvenimas, visose tautose ir kultūrose esančių Bažnyčių patirtis, daugybė šventumo liudijimų ir teologų apmąstymai buvo ta dirva, kurioje šis grūdas sudygo ir augo. 2021–

2024 m. Sinodas toliau semiasi to grūdo energijos ir vysto jo potencialą. Sinodo kelyje įgyvendinama tai, ko Susirinkimas mokė apie Bažnyčią kaip Dievo slėpinį ir Dievo tautą, kuri pašaukta į šventumą per nuolatinį atsivertimą, kylantį iš Evangelijos klausymosi. Ši sinodinė kelionė yra tikras tęstinio Susirinkimo priėmimo aktas, besivadovaujant Susirinkimo įkvėpimu ir atgaivinant jo pranašišką galingą poveikį šiandienos pasauliui.

6. Neslepiame, kad patyrėme nuovargį, pasipriešinimą pokyčiams ir pagundą savo idėjas laikyti svarbesnėmis už Dievo žodžio klausymąsi ir įžvalgos praktikavimą. Tačiau Dievo, švelniausiojo Tėvo, gailestingumas kaskart leidžia mums nutyrinti širdis ir tęsti savo kelią. Tai suvokėme antrąją sesiją pradėdami Atgailos vigilija, kurioje prašėme atleidimo už savo nuodėmes, jautėme gėdą ir malda užtarėme pasaulio blogio aukas. Savo nuodėmes įvardijome vardais: nusidėjome taikai, kūriniams, autochtonų tautoms, migrantams, vaikams, moterims, vargšams, klausymuisi, bendrystei. Tai leido mums suvokti, kad sinodiškumas reikalauja atgailos ir atsivertimo. Švęsdami Dievo gailestingumo sakramentą patiriame, kad esame besąlygiškai mylimi: širdies kietumas įveikiamas, ir atsiveriame bendrystei. Štai kodėl norime būti gailestingoji Bažnyčia, gebanti su visais dalytis iš Dievo ateinančiu atleidimu ir susitaikymu: tai gryna malonė, nesame jos šeimininkai, o tik liudytojai.

7. Jau matome 2021 m. prasidėjusios sinodinės kelionės pirmuosius vaisius. Patys paprasčiausi, bet vertingiausi vaisiai bręsta šeimose, parapijose, draugijose ir judėjimuose, mažose krikščioniškose bendruomenėse, mokyklų ir vienuolių bendruomenėse: jų gyvenime auga pokalbio Dvasioje, bendruomeninės įžvalgos, dalijimosi pašaukimo dovanomis ir bendros atsakomybės už misiją praktika. 2024 m. balandžio 28 d.–gegužės 2 d. Sakrofane (Romoje) vykęs susitikimas *Klebonai dėl Sinodo* leido įvertinti šią turtingą patirtį ir naujai tęsti kelionę. Esame dėkingi ir džiaugiamės girdėdami, kad tiek daug bendruomenių ir tikinčiųjų išgyvena Bažnyčią kaip priėmimo, vilties ir džiaugsmo vietą.

8. Pirmoji asamblėjos sesija davė ir kitų vaisių. *Apibendrinamojoje ataskaitoje* atkreiptas dėmesys į keletą Bažnyčios gyvenimui labai svarbių temų, kurias Šventasis Tėvas po tarptautinių konsultacijų patikėjo studijų grupėms – jos buvo sudarytos iš ganytojų ir ekspertų iš visų žemynų ir paragintos dirbti sinodiniu metodu. Studijų grupės ėmėsi nuodugniai nagrinėti šias Bažnyčios gyvenimo ir jos misijos sritis:

1. Kai kurie Rytų katalikų Bažnyčių ir Lotynų Bažnyčios santykių aspektai.
2. Klausytis vargšų šauksmo.
3. Misija skaitmeninėje aplinkoje.
4. *Ratio Fundamentalitatis Institutionis Sacerdotalis* normų peržiūra atsižvelgiant į sinodinę ir misionierišką perspektyvą.
5. Kai kurie teologiniai ir kanoniniai klausimai, susiję su specialiomis tarnystės formomis.
6. Dokumentų, reglamentuojančių vyskupų, vienuolių, bažnytinių draugijų santykius, peržiūra atsižvelgiant į sinodinę ir misionierišką perspektyvą.
7. Kai kurie vyskupo vaidmens ir tarnystės aspektai (ypač kandidatų į vyskopus atrankos kriterijai, vyskupo vykdoma teisėjo funkcija, vizitų *ad limina Apostolorum* pobūdis ir eiga) atsižvelgiant į sinodinę ir misionierišką perspektyvą.
8. Popiežiškųjų atstovų (nuncijų) vaidmuo atsižvelgiant į sinodinę ir misionierišką perspektyvą.
9. Teologinių kriterijų ir sinodinės metodikos taikymas svarstant prieštarigus doktrininis, pastoracinius ir etinius klausimus ir siekiant bendros įžvalgos.
10. Ekumeninės kelionės vaisių priėmimas Dievo tautoje.

Be šių grupių, dar yra Kanonų teisės komisija, veikianti kartu su Teisinių tekstų dikasterija, kuri rūpinasi reikalingomis bažnytinės teisės normų naujovėmis; taip pat Afrikos ir Madagaskaro vyskupų konferencijų simpoziumui pavesta siekti įžvalgos, kaip pastoraciniu požiūriu lydėti poligaminėse santuokose gyvenančius asmenis. Šių grupių ir komisijų darbas žymėjo

įgyvendinimo etapo pradžią, praturtino antrosios sesijos darbą ir padės Šventajam Tėvui priimti pastoracinius bei valdymo sprendimus.

9. Pasibaigus dabartinei Vyskupų sinodo asamblėjai, sinodinis procesas nesibaigia, bet apima įgyvendinimo etapą. Kaip asamblėjos nariai, jaučiame įsipareigojimą būti sinodiškumo misionieriais ir animatoriais bendruomenėse, iš kurių esame kilę. Prašome visų vietinių Bažnyčių tęsti kasdienę kelionę pagal sinodinę konsultavimosi ir įžvalgos metodologiją, nustatant konkrečius būdus ir ugdymo procesus, kad įvairiuose bažnytiniuose dariniuose (parapijose, pašvęstojo gyvenimo institutuose ir apaštališkojo gyvenimo draugijose, tikinčiųjų draugijose, vyskupijoje, vyskupų konferencijose, Bažnyčių grupiniuose dariniuose ir t. t.) įvyktų apčiuopiamas sinodinis atsivertimas. Taip pat reikėtų numatyti, kaip įvertinti pažangą, padarytą skatinant sinodiškumą ir visų pakrikštytųjų dalyvavimą Bažnyčios gyvenime. Siūlome vyskupų konferencijoms ir *sui iuris* Bažnyčių sinodams skirti žmonių ir išteklių, kurie padėtų sinodinės ir misionieriškos Bažnyčios augimo kelionėje ir palaikytų ryšius su Sinodo generaliniu sekretoriatu (plg. *EC*, 19 §§ 1 ir 2). Prašome sekretoriato ir toliau prižiūrėti, kad studijų grupių darbo metodai pasižymėtų sinodiškumo kokybe.

10. Šiame *Baigiamajame dokumente*, kuris Šventajam Tėvui ir Bažnyčioms pateikiamas kaip Vyskupų sinodo XVI generalinės asamblėjos rezultatas, apžvelgiami visi iki šiol atlikti žingsniai. Jame apimami kai kurie pirmojoje sesijoje išryškėję svarbūs dalykai iš sutarimo sričių, indėlis, kurį pateikė Bažnyčios per kelis mėnesius tarp pirmosios ir antrosios sesijų, ir tai, kas subrandinta antrosios sesijos metu, ypač per pokalbius Dvasioje.

11. *Baigiamajame dokumente* išreiškiamas suvokimas, kad pašaukimas į misiją yra kiekvienos dalinės Bažnyčios, kartu ir visos Bažnyčios pašaukimas atsiversti žvelgiant į apaštališkajame paraginiame *Evangelii gaudium* nurodytą perspektyvą (plg. *EG*, 30). Tekstą sudaro penkios dalys. Pirmojoje, pavadintoje *Sinodiškumo šerdis*, išdėstomi teologiniai bei dvasiniai pagrindai, kurie nušviečia ir palaiko tai, kas dėstoma toliau. Joje dar kartą pateikiama pirmojoje sesijoje išryškėjusi ir bendrai priimtina sinodiškumo samprata, ji taip pat plėtojama dvasiniu bei pranašiškuoju požiūriu. Mūsų širdyse gyvuojančių jausmų, vaizdinių ir minčių atsivertimas vyksta kartu su atsivertimu vykdant pastoracinę ir misionierišką veiklą. Antroji dalis, pavadinta *Kartu valtyje*, skirta atsivertimui santykių srityje: per juos ugdoma krikščionių bendruomenė ir formuojama misija pašaukimų, charizmų ir tarnysčių sampnyoje. Trečiojoje dalyje „*Užmeskite tinklą*“ nurodomos trys glaudžiai tarpusavyje susijusios praktikos: bažnytinė įžvalga, sprendimų priėmimo procesai ir skaidrumo, atskaitomybės bei vertinimo kultūra. Jų atžvilgiu taip pat esame kviečiami pradėti „misionieriškos transformacijos“ procesus, o tam neatidėliotinai būtina atnaujinti dalyvavimą įgalinančias struktūras. Ketvirtojoje dalyje, pavadintoje *Gausi žūklė*, aprašoma, kaip galima naujomis formomis puoselėti keitimąsi dovanomis ir mus Bažnyčioje vienijančių ryšių sąveiką tuo metu, kai įsisknijimo tam tikroje vietoje patirtis iš esmės keičiasi. Po to eina penktoji dalis „*Taip ir aš jus siunčiu*“, kurioje žvelgiama į pirmąjį žengtiną žingsnį: rūpinimąsi visų Dievo tautos narių ugdymu misionieriškumo ir sinodiškumo dvasia.

12. Rengiant *Baigiamąjį dokumentą* vadovautasi Evangelijos pasakojimais apie Prisikėlimą. Skubėjimas prie kapo Velykų aušroje, Prisikėlusiojo pasirodymas Aukštutiniame kambaryje ir ant ežero kranto įkvėpė mūsų įžvalgas ir maitino dialogą. Šaukėmės Šventosios Dvasios velykinės dovanos prašydami Jos pamokyti, ką turime daryti, ir parodyti mums kelią pirmyn, kad galėtume keliauti drauge. Šiuo dokumentu asamblėja pripažįsta ir liudija, jog sinodiškumas, konstitutyvus Bažnyčios matmuo, jau yra daugelio mūsų bendruomenių patirties dalis. Kartu šiame dokumente siūlomi įveiktini keliai, įgyvendintinos praktikos, tyrinėtini horizontai. Šventasis Tėvas, sukvietęs Bažnyčią į Sinodą, pasakys vyskupų pastoracinei globai patikėtoms Bažnyčioms, kaip tęsti kelionę palaikomiems vilties, kuri „neapgauna“ (Rom 5, 5).

I dalis – Sinodiškumo šerdis

Šventosios Dvasios pašaukti atsiversti

Pirmąją savaitės dieną, labai anksti, dar neišaušus, Marija Magdaliėtė atėjo pas kapą ir pamatė, kad akmuo nuverstas nuo rūšio angos. Ji nubėgo pas Simoną Petrą ir kitą mokinį, kurį Jėzus mylėjo (Jn 20, 1–2).

13. Velykų rytą matome tris mokinius: Mariją Magdaliėtę, Simoną Petrą ir Jėzaus mylimąjį mokinį. Kiekvienas iš jų savaip ieško Viešpaties, kiekvienas atlieka savo vaidmenį vilties aušroje. Marija Magdaliėtė, vedama meilės, pirmoji ateina prie kapo. Jos žodžių paraginti, prie kapo skuba Petras ir mylimasis mokinytis. Pastarasis bėga jaunatviškai energingai ir ieško žvilgsniu to, ką pirmiau intuityviai suvokia; tačiau jis moka užleisti vietą vyresniajam, kuriam patikėta vadovavimo užduotis. Petras, prislėgtas dėl to, kad išsižadėjo Viešpaties, susitinka su gailestingumu ir tampa gailestingumo tarnu Bažnyčioje. Marija lieka sode, ji girdi, kaip ją pašaukia vardu ir atpažįsta Viešpatį, kuris siunčia ją paskelbti mokinių bendruomenei apie Prisikėlimą. Štai kodėl Bažnyčia pripažįsta ją apaštalu apaštale. Šių mokinių tarpusavio priklausomybė įkūnija sinodiškumo esmę.

14. Bažnyčia egzistuoja tam, kad liudytų pasauliui lemiamą istorijos įvykį – Jėzaus prisikėlimą. Prisikėlusysis atneša pasauliui ramybę ir dovanoja mums savo Dvasią. Gyvasis Kristus yra tikrosios laisvės šaltinis, neapgaunančios vilties pamatas, tikrojo Dievo veido ir galutinio žmogaus likimo apreiškimas. Evangelijos mums sako, kad norint įžengti į velykinį tikėjimą ir tapti jo liudytojais, būtina pripažinti savo vidinę tuštumą, baimės, abejonių ir nuodėmės tamsą. Tačiau tie, kurie tamsos apsupti išdrįsta leistis į paieškas, iš tiesų atranda, kad patys yra ieškomi, šaukiami vardu, jiems atleidžiama ir jie kartu siunčiami pas brolius ir seseris.

Bažnyčia – Dievo tauta, vienybės sakramentas

15. Dievo tautos tapatybė kyla iš Krikšto vardan Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Ši tapatybė įgyvendinama kaip kvietimas į šventumą ir siuntimas į misiją kviesti visas tautas priimti išganymo dovaną (plg. Mt 28, 18–19). Todėl iš Krikšto, per kurį Kristus mus apvelka savimi (plg. Gal 3, 27) ir atgimdo iš Dvasios (plg. Jn 3, 5–6) kaip Dievo vaikus, gimsta sinodinė misionieriška Bažnyčia. Viso krikščioniško gyvenimo versmė ir perspektyva yra Trejybės slėpinys, žadinantis mumyse tikėjimo, vilties ir meilės dinamiką.

16. „Tačiau Dievas panorė žmones sušventinti ir išganyti ne pavieniui, be jokio tarpusavio ryšio, o sujungęs į tautą, kuri jį teisingai pažintų ir šventai jam tarnautų“ (LG, 9). Dievo tautą kelyje į Karalystę nuolat maitina Eucharistija – bendrystės ir vienybės šaltinis: „Jei viena duona, tai ir mes daugelis esame vienas kūnas: mes juk visi dalijamės viena duona“ (1 Kor 10, 17). Bažnyčia, maitinama Viešpaties Kūno sakramentu, yra įsteigta kaip Jo Kūnas (plg. LG, 7): „Jūs esate Kristaus kūnas ir atskiri jo nariai“ (1 Kor 12, 27). Malonės gaivinama Bažnyčia yra Šventosios Dvasios šventovė (plg. LG, 4): būtent Dvasia ją gaivina ir statydina, padarydama mus visus gyvaisiais dvasinio statinio akmenimis (plg. 1 Pt 2, 5; LG, 6).

17. Sinodo procesas leido mums patirti „dvasinį pomėgį“ (EG, 268) dėl to, kad esame Dievo tauta, surinkta iš visų genčių, kalbų, tautų ir valstybių, gyvenanti skirtingose aplinkose ir kultūrose. Ji niekada nėra tik pakrikštytųjų suma, o bendruomeninis ir istorinis sinodiškumo ir misijos subjektas; ji vis dar kaip piligrimė keliauja laike ir jau yra bendrystėje su dangaus Bažnyčia. Įvairiuose kontekstuose, kuriuose įsišaknijusios atskiros Bažnyčios, Dievo tauta skelbia ir liudija Gerąją išganymo naujieną; gyvendama pasaulyje ir dėl pasaulio, ji keliauja kartu su visomis žemės

tautomis, veda dialogą su jų religijomis ir kultūromis atpažindama jose Žodžio sėklas ir žengdama Karalystės link. Tikėjimu ir Krikštu esame įjungti į šią Tautą, mus palaiko ir lydi Mergelė Marija, „tikros vilties ir paguodos ženklas“ (LG, 68), lydi apaštalai, tikėjimo liudytojai, dėl savo liudijimo paaugoję gyvybę, taip pat visų laikų ir vietų šventieji.

18. Šventojoje Dievo tautoje, kuri yra Bažnyčia, tikinčiųjų bendrystė (*communio fidelium*) kartu yra ir Bažnyčių bendrystė (*communio Ecclesiarum*), kuri reiškiasi per vyskupų bendrystę (*communio episcoporum*) dėl senovinio principo, pagal kurį „Bažnyčia yra vyskupe, o vyskupas – Bažnyčioje“ (šv. Kiprijonas. *Epistolė* 66, 8). Tarnauti šiai daugialypei bendrystei Viešpats paskyrė apaštalą Petrą (plg. Mt 16, 18) ir jo įpėdinius. Dėl Petro tarnystės Romos vyskupas yra „nuolatinis ir regimas Bažnyčios vienybės pradas bei pamatas“ (plg. LG, 23).

19. „Dievas savo širdyje teikia pirmenybę vargšams“ (EG, 197), nušalintiesiems ir atstumtiesiems, taigi ši pirmenybė jiems skiriama ir Bažnyčios širdyje. Juose krikščionių bendruomenė atpažįsta Kristaus veidą ir kūną: Jis, būdamas turtingas, dėl mūsų tapo vargdieniu, kad mes taptume turtingi per jo neturtą (plg. 2 Kor 8, 9). Pirmenybinis pasirinkimas dėl vargšų yra implicitiškai būdingas kristologiniam tikėjimui. Vargšai tiesiogiai pažįsta kenčiantį Kristų (plg. EG, 198), todėl jie tampa dovanai gaunamo išganymo skelbėjais ir Evangelijos džiaugsmo liudytojais. Bažnyčia yra kviečiama būti beturte kartu su vargšais, kurie dažnai sudaro daugumą tikinčiųjų, raginama jų klausytis, kartu mokytis atpažinti charizmas, kurias jie gauna iš Dvasios, ir laikyti juos evangelizacijos subjektais.

20. „Tautų šviesa yra Kristus“ (LG, 1), ir ši šviesa nušviečia Bažnyčios veidą, nors ir paženklintą žmogiškosios būklės trapumo ir nuodėmės tamsos. Bažnyčia iš Kristaus gauna dovaną ir atsakomybę būti veiksmingu žmonijos šeimos ryšių, santykių ir brolybės raugu (plg. AG, 2–4) ir liudyti pasaulyje žmonijos kelionės prasmę bei tikslą (plg. GS, 3 ir 42). Šią atsakomybę Bažnyčia prisiima šiandien, kai vyrauja dalyvavimo krizė, t. y. žmonės nejaučia esantys bendro likimo dalimi ir veikėjais, taip pat dominuoja individualistinė laimės bei išganymo samprata. Bažnyčios pašaukimas ir pranašiška tarnystė (plg. LG, 12) yra liudyti Dievo planą – susivienyti su visa žmonija laisvėje ir bendrystėje. Todėl Bažnyčia, kuri „jau dabar slėpingai esanti Kristaus karalystė“ (LG, 3) ir šios Karalystės „ūglis ir pradžia žemėje“ (LG, 5), eina kartu su visa žmonija, visomis jėgomis įsipareigodama žmogaus orumui, bendrajam gėriui, teisingumui ir taikai, ir „laukia tos Karalystės atbaigos“ (LG, 5), kai Dievas bus „viskas visame kame“ (1 Kor 15, 28).

Sakramentinės Dievo tautos šaknys

21. Bažnyčios sinodinė kelionė padėjo mums iš naujo suvokti, kad pašaukimų, charizmų ir tarnysčių įvairovė kyla iš vienos šaknies: „Mes visi buvome pakrikštyti vienoje Dvasioje, kad sudarytume vieną Kūną“ (1 Kor 12, 13). Krikštas yra krikščioniškojo gyvenimo pamatas, nes jis visiems suteikia didžiausią dovaną: būti Dievo vaikais, t. y. dalyvauti Jėzaus santykiyje su Tėvu Dvasioje. Nėra nieko aukštesnio už šį kiekvienam žmogui vienodai dovanojamą orumą, leidžiantį mums apsilikti Kristumi ir būti įskiepytiems į Jį kaip šakelės į vynmedį. Vardas „krikščionis“, kuriuo turime garbę būti vadinami, yra malonė – ja grindžiamas mūsų gyvenimas ir dėl jos galime kartu keliauti kaip broliai ir seserys.

22. Per Krikštą „Šventoji Dievo tauta taip pat yra Kristaus pranašiškosios tarnybos dalininkė, visur gyvai ji liudija, ypač tikėjimo bei meilės gyvenimu“ (LG, 12). Per Krikštą gautas Šventosios Dvasios patepimas (plg. 1 Jn 2, 20.27) įgalina visus tikinčiuosius turėti Evangelijos tiesos nuovoką, vadinamą *sensus fidei*. Tai yra tam tikra prigimtinė bendrystė su dieviškąja tikrove, grindžiama tuo, kad Šventojoje Dvasioje pakrikštytieji „tampa dieviškosios prigimties dalininkais“ (DV, 2). Šis dalininkavimas įgalina tikinčiuosius intuityviai suvokti tai, kas atitinka Apreiškimo tiesą Bažnyčios bendrystėje. Štai kodėl Bažnyčia yra tikra, kad šventoji Dievo tauta tikėdama negali klysti, kai pakrikštytųjų visuma išreiškia visuotinį sutarimą tikėjimo ir moralės klausimais (plg. LG,

12). *Sensus fidei* įgyvendinimo nevalia painioti su viešąja nuomone. Jis visada siejamas su ganytojų įžvalga, vykdoma įvairiais bažnytinio gyvenimo lygmenimis, kaip rodo sinodinio proceso etapų išdėstymas. Juo siekiama to tikinčiųjų sutarimo (*consensus fidelium*), kuris yra „patikimas kriterijus norint nustatyti, ar tam tikras mokymas arba praktika yra apaštališkojo tikėjimo dalis“ (TTK. *Sensus fidei* Bažnyčios gyvenime (2014), 3).

23. Per Krikštą visi krikščionys yra *sensus fidei* dalininkai. Todėl ši nuovoka yra ne tik sinodiškumo principas, bet ir ekumenizmo pagrindas. „Sinodiškumo kelias, kuriuo žengia Katalikų Bažnyčia, yra ir turi būti ekumeninis, panašiai ir ekumeninis kelias yra sinodiškas“ (Popiežius Pranciškus. Kalba Jo Šventenybei Mar Awa III, 2022 m. lapkričio 19 d.). Ekumenizmas –tai pirmiausia dvasinio atsinaujinimo klausimas. Jis reikalauja atgailos ir praeities žaizdų atminties gydymo, taip pat drąsos prireikus pateikti brolišką kritinę pastabą evangelinės meilės dvasia. Asamblėjoje šviesiais liudijimais dalijosi skirtingoms bažnytinėms tradicijoms priklausantys krikščionys, kuriuos sieja draugystė, malda, gyvenimo bendrystė ir įsipareigojimas tarnauti vargstantiesiems bei rūpintis bendrais namais. Daugelyje pasaulio regionų tai pirmiausia reiškiasi per kraujo ekumenizmą, kai skirtingų konfesijų krikščionys kartu aukoja savo gyvybę dėl tikėjimo į Jėzų Kristų. Jų kankinystės liudijimas iškalbingesnis už bet kokius žodžius: vienybė kyla iš Viešpaties kryžiaus.

24. Siekiant visapusiškai suvokti krikštą, reikia į jį žvelgti per įkrikščioninimą, t. y. kelionę, kurioje Viešpats per Bažnyčios tarnystę ir Dvasios dovaną įveda mus į velykinį tikėjimą ir įtraukia į trejybinę ir bažnytinę bendrystę. Ši kelionė gali pasižymėti labai įvairiomis formomis, tai priklauso nuo amžiaus, kuriame ji pradeda, skirtingų Rytų ir Vakarų tradicijoms būdingų akcentų ir nuo kiekvienos vietinės Bažnyčios ypatumų. Įkrikščioninimo metu susipažįstama su įvairiais pašaukimais ir bažnytinėmis tarnystėmis. Per tai atsiskleidžia gailėstingas Bažnyčios veidas – ji moko savo vaikus keliaudama drauge su jais. Klausosi jų ir, atsakydama į jų abejones bei klausimus, praturtėja naujybe, kurią kiekvienas žmogus atsineša su savo istorija ir kultūra. Vykdydama šią pastoracinę veiklą, krikščionių bendruomenė, dažnai pati to iki galo nesuvokdama, pirmine forma išgyvena sinodiškumą.

25. Įkrikščioninimo kelyje Sutvirtinimo sakramentas praturtina tikinčiųjų gyvenimą ypatingu Dvasios išliejimu, kad jie taptų tikėjimo liudytojais. Dvasia, kurios kupinas buvo Jėzus (plg. Lk 4, 1), kuria jis buvo pateptas ir pasiūstas skelbti Evangelijos (plg. Lk 4, 18), yra ta pati Dvasia, išliejama ant tikinčiųjų kaip priklausymo Dievui antspaudas ir kaip pašventinantis patepimas. Štai kodėl Sutvirtinimas, sudabartinantis Sekminių malonę pakrikštytųjų ir bendruomenės gyvenime, yra labai vertinga dovana – juo iš naujo išgyvenamas stebuklas, kai misionieriškos ugnies žadinama Bažnyčia drįsta išeiti į pasaulio kelius ir geba suprantamai reikštis visoms tautoms ir kultūroms. Visi tikintieji yra pašaukti prisidėti prie šio proveržio priimdami charizmas, kurias Dvasia gausiai dalija kiekvienam, ir įsipareigodami nuolankiai bei kūrybiškai jas panaudoti Karalystės tarnystei.

26. Eucharistijos šventimas, ypač sekmadieniais, yra pirmasis ir pagrindinis šventosios Dievo tautos susirinkimo ir susitikimo būdas. Eucharistija „ženklina ir kuria Bažnyčios vienybę“ (UR, 2). Per visų tikinčiųjų „pilną, sąmoningą ir aktyvų“ dalyvavimą (plg. SC, 14), įvairias tarnystes, atliekamas vadovaujant vyskupui ar kunigui, tampa regima krikščionių bendruomenė, kurioje įgyvendinama diferencijuota visų bendra atsakomybė už misiją. Todėl Bažnyčia, Kristaus Kūnas, iš Eucharistijos mokosi derinti vienybę ir daugialypumą: Bažnyčios vienybę ir eucharistinių susirinkimų daugybę; sakramentinio slėpinio vienybę ir liturginių tradicijų įvairovę; šventimo vienybę ir pašaukimų, charizmų bei tarnybų skirtingumą. Eucharistija geriausiai parodo, kad Dvasios kuriama darna nėra vienodumas ir kad kiekviena bažnytinė dovana skirta bendram ugdymui. Kiekvienas Eucharistijos šventimas taip pat išreiškia troškimą ir raginimą siekti visų pakrikštytųjų vienybės, kuri dar nėra visiška ir regima. Ten, kur sekmadienį švęsti Eucharistijos neįmanoma, nors to trokštama, bendruomenė renkasi į Žodžio šventimą, kuriame dalyvauja Kristus.

27. Tarp eucharistinio susirinkimo (*synaxis*) ir sinodinio susirinkimo (*synodos*) yra glaudus ryšys. Nors ir skirtingomis formomis, abiejuose įgyvendinamas Jėzaus pažadas būti ten, kur du ar trys susirinkę jo vardu (plg. Mt 18, 20). Sinodiniai susirinkimai yra įvykiai, kur švenčiama Kristaus vienybė su jo Bažnyčia veikiant Dvasiai. Būtent Dvasia užtikrina Kristaus bažnytinio Kūno vienybę tiek eucharistiniame susirinkime, tiek sinodiniame susirinkime. Liturgija yra Dievo žodžio klausymasis ir atsakas į jo inicijuotą sandorą. Sinodiniame susirinkime taip pat klausomasi to paties Žodžio, kuris skamba ir laiko ženkluose, ir tikinčiųjų širdyse; taip pat nuskamba susirinkimo atsakas atpažįstant Dievo valią ir siekiant ją įgyvendinti. Gilesnio ryšio tarp liturgijos ir sinodiškumo suvokimas padės visoms krikščionių bendruomenėms, atsižvelgiant į jų kultūrų ir tradicijų įvairovę, įsisavinti tokį šventimo stilių, kuris atskleistų sinodinės Bažnyčios veidą. Šiuo tikslu prašome įsteigti specialią studijų grupę, kuriai būtų patikėta svarstyti, kaip liturginėmis apeigomis būtų galima labiau išreikšti sinodiškumą; joje taip pat galima nagrinėti pamokslavimo per liturgines apeigas ir katechezės apie sinodiškumą rengimo klausimus pasitelkiant mistagoginę prieigą.

Sinodiškumo reikšmė ir aspektai

28. Sąvokos „sinodiškumas“ ir „sinodinis“ kilę iš senos ir nuolatinės bažnytinės praktikos susirinkti į sinodus. Rytų ir Vakarų Bažnyčių tradicijose žodis „sinodas“ apibūdina institucijas ir renginius, kurie laikui bėgant įgaudavo įvairias formas, apimančias daugybę subjektų. Visoms šioms įvairioms formoms bendra tai, kad susirenkama drauge vesti dialogą, siekti įžvalgos, priimti sprendimus. Pastarųjų kelerių metų patirtis padėjo geriau suprasti ir išgyventi šių sąvokų reikšmę. Jos vis dažniau siejamos su troškimu, kad Bažnyčia būtų arčiau žmonių, kad ji būtų labiau grindžiama tarpusavio santykiais, kad ji būtų Dievo namai ir šeima. Sinodinio proceso metu subrendo sutarimas dėl sinodiškumo, šio dokumento pagrindo, prasmės: sinodiškumas – tai krikščionių keliavimas kartu su Kristumi ir Dievo karalystės link, vienybėje su visa žmonija; sinodiškumas orientuotas į misiją, jis reiškia susirinkimą, įgyvendinamą įvairiais bažnytinio gyvenimo lygmenimis, tarpusavio įsiklausymą, dialogą, bendruomeninę įžvalgą, siekiamą sutarimą, išreiškiantį Kristaus dalyvavimą Dvasioje, ir sprendimų priėmimą laikantis diferencijuotos bendros atsakomybės. Atsižvelgdami į tai, geriau suprantame, ką reiškia teiginys, kad sinodiškumas yra konstitutyvus Bažnyčią sudarantis sandas (plg. TTK, 1). Paprastai ir apibendrintai galima pasakyti, kad sinodiškumas yra dvasinio atsinaujinimo ir struktūrinės reformos kelias, kuriuo siekiama, kad Bažnyčia labiau įgalintų daugelio dalyvavimą ir taptų misionieriška, t. y. kad ji geriau pajėgtų keliauti kartu su kiekvienu vyru ir kiekviena moterimi, skleisdama Kristaus šviesą.

29. Mergelėje Marijoje, Kristaus, Bažnyčios ir žmonijos Motinoje, matome visu ryškumu spindinčius sinodinės, misionieriškos ir gailėtingos Bažnyčios bruožus. Savo pavyzdžiu ji rodo Bažnyčią, kuri klausosi, meldžiasi, medituoja, veda dialogą, lydi, įžvelgia, sprendžia ir veikia. Iš jos mokomės įsiklausymo meno, atidumo Dievo valiai, klusnumo jo žodžiui, gebėjimo suvokti vargstančiųjų poreikius, drąsos žengti į priekį, kitiems pagelbstinčios meilės, šlovavimo giesmės ir džiūgavimo Dvasioje. Štai kodėl, kaip teigė šventasis Paulius VI, „Bažnyčios veikimas pasaulyje yra tarsi tęstinis Marijos rūpinimasis“ (MC, 28).

30. Išsamiau kalbant, sinodiškumas reiškiasi trimis skirtingais Bažnyčios gyvenimo aspektais:

a) pirma, tai „savitas stilius, būdingas Bažnyčios gyvenimui ir misijai, išreiškiantis Bažnyčios prigimtį: ji yra drauge keliaujanti ir susiburianti į susirinkimą Dievo tauta, Viešpaties Jėzaus sušaukta Šventosios Dvasios galia skelbti Evangeliją. Sinodiškumas turi reikštis per įprastinį Bažnyčios gyvenimo ir darbo būdą. Šis *modus vivendi et operandi* įgyvendinamas per bendrą Žodžio klausymąsi ir Eucharistijos šventimą, brolišką bendrystę, visos Dievo tautos bendrą atsakomybę ir dalyvavimą jos gyvenime bei misijoje įvairiais lygmenimis, atliekant skirtingas tarnystes bei vaidmenis“ (TTK, 70a);

b) antra, šia sąvoka „konkrečiau ir teologiniu bei kanoniniu požiūriu apibrėžčiau apibūdinamos tos *bažnytinės struktūros* ir *procesai*, kuriuose Bažnyčios sinodinė prigimtis išreiškiama instituciniu lygmeniu, panašiai ir įvairiais sinodiškumo įgyvendinimo lygmenimis: vietiniu, regioniniu, visuotiniu. Tokios struktūros ir procesai tarnauja siekiant autoritetingos įžvalgos Bažnyčioje, kuri yra pašaukta nustatyti keliavimo kryptį klausantis Šventosios Dvasios“ (TTK, 70b);

c) trečia, sinodiškumas reiškia „tam tikru laiku vykstančius *sinodinius renginius*, į kuriuos Bažnyčią sušaukia kompetentinga valdžia pagal konkrečią bažnytinės disciplinos nustatytą tvarką; juose įvairiais būdais vietiniu, regioniniu ir visuotiniu lygmeniu įtraukiama visa Dievo tauta, vadovaujant vyskupams, esantiems kolegialioje ir hierarchinėje bendrystėje su Romos vyskupu; juose siekiama įžvalgos tiek dėl Bažnyčios kelionės, tiek konkrečiais klausimais, taip pat norima priimti sprendimus ir gaires, kad būtų vykdoma Bažnyčios evangelizacinė misija“ (TTK, 70c).

31. Apibūdinant Dievo tautą Vatikano II Susirinkimo ekleziologijos kontekste, bendrystės sąvoka išreiškia Bažnyčios slėpinio ir misijos giliają esmę; šio slėpinio versmė ir viršūnė yra Eucharistijos šventimas, t. y. vienybė su Dievu Trejybėje ir žmonių vienybė, įgyvendinama Kristuje per Šventąją Dvasią. Atsižvelgiant į tai, sinodiškumas „nurodo specifinį Bažnyčios, Dievo tautos, gyvenimo ir veikimo būdą – Bažnyčia reiškiasi ir konkrečiai įgyvendina savo bendrystę grindžiamą būtį per „keliavimą drauge“, visiems jos nariams buriantis į susirinkimą ir aktyviai dalyvaujant evangelizacinėje misijoje“ (TTK, 6).

32. Sinodiškumas nėra savitikslis, jis tarnauja misijai, kurią Kristus Dvasioje patikėjo Bažnyčiai. Evangelizacija yra „esminė Bažnyčios misija [...] malonė ir tikrasis Bažnyčios pašaukimas, jos giliausioji tapatybė“ (EN, 14). Visos vietinės Bažnyčios ir visa Bažnyčia konkrečiai atsiliepia į Viešpaties įsakymą skelbti Evangeliją visoms tautoms (plg. Mt 28, 19–20; Mk 16, 15–16) per tai, kad būna arti visų, nedaro skirtumo tarp asmenų, skelbia ir moko, krikštija, švenčia Eucharistiją ir Sutaikinimo sakramentą. Sinodiškumas sudaro galimybę Dievo tautai, pripažįstant visas charizmas ir tarnybas, skelbti ir liudyti Evangeliją moterims ir vyrams visose vietose ir visais laikais, taip Dievo tauta tampa „regimu sakramentu“ (LG, 9), liudijančiu Dievo norimą brolystę ir vienybę Kristuje. Sinodiškumas ir misija yra glaudžiai susiję: misija nušviečia sinodiškumą, o sinodiškumas skatina misiją.

33. Ganytojų valdžia „yra ypatinga Kristaus, kaip Galvos, Dvasios dovana, skirta visam Kūnui ugdyti“ (TTK, 67). Ši dovana susijusi su Šventimų sakramentu, kuris jį priėmusius asmenis padaro panašius į Kristų – Galvą, Ganytoją ir Tarną – ir paveda jiems tarnauti šventajai Dievo tautai, kad būtų saugomas skelbimo apaštališkumas ir visais lygmenimis skatinama bažnytinė bendrystė. Sinodiškumas siūlo „tinkamiausią aiškinamąjį pagrindą, kaip suprasti hierarchinę tarnystę“ (Pranciškus. Kalba Vyskupų sinodo įsteigimo 50-ųjų metinių minėjime, 2015 m. spalio 17 d.), ir suteikia tinkamą kontekstą įvertinti įgaliojimus, kuriuos Kristus Šventojoje Dvasioje patiki ganytojams. Todėl sinodiškumas kviečia visą Bažnyčią, įskaitant vykdančiuosius valdžią, atsiversti ir reformuotis.

Vienybė kaip harmonija

34. „Žmogus, kaip dvasinė būtybė, įgyvendina save tarpasmeninių santykių plotmėje. Juo jie autentiškesni, juo labiau bręsta ir jo asmeninė tapatybė. Žmogus įsireiškina ne atsiskirdamas nuo Dievo, bet puoselėdamas santykį su kitais ir Dievu. Tokių santykių reikšmė esminė“ (CV, 53). Sinodinei Bažnyčiai būdinga tai, kad joje santykiai gali klestėti dėl tarpusavio meilės, grindžiamos Jėzaus mokiniams paliktu naujuoju įsakymu (plg. Jn 13, 34–35). Vis labiau individualizmo veikiamose kultūrose ir visuomenėse Bažnyčia, kaip „tauta, sujungta Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios vienybe“ (LG, 4), gali liudyti Trejybe grindžiamų santykių galią. Kiekvienoje krikščionių bendruomenėje esantys pašaukimo, amžiaus, lyties, profesijos, socialinio būvio bei statuso

skirtumai kiekvienam žmogui suteikia galimybę susitikti su kitoniškumu, kuris būtinas asmeniniam brendimui.

35. Pirmiausia šeimoje, kurią kartu su Susirinkimu galima vadinti „namų Bažnyčia“ (LG, 11), išgyvenama santykių tarp skirtingų charakterių, amžiaus ir vaidmens asmenų turtinga įvairovė. Štai kodėl šeima yra privilegijuota vieta mokytis ir patirti esminės sinodinės Bažnyčios praktikas. Nepaisant šeimose patiriamų sužeidimų ir kančių, šeimos išlieka vieta, kur mokomės dalytis meilės, pasitikėjimo, atleidimo, susitaikymo ir supratimo dovanomis. Būtent šeimoje mokomės suvokti, kad turime tapatų orumą, esame sukurti abipusiškumui, turime poreikį būti išklaustyti ir gebame įsiklaudyti, kartu siekti įžvalgos ir priimti sprendimus, priimti kito autoritetą ir su meile vykdyti valdžią, imtis bendros atsakomybės ir būti atskaitingi už savo veiksmus. „Šeima per santykių „mes“ padaro žmones žmoniškesnius ir kartu skatina kiekvieno asmens teisėtus skirtumus“ (Pranciškus. Kalba Popiežiškosios socialinių mokslų akademijos plenarinės sesijos dalyviams, 2022 m. balandžio 29 d.).

36. Sinodinis procesas parodė, kad Šventoji Dvasia Dievo tautoje nuolatos žadina įvairias charizmas ir tarnystes. „Ir Kristaus kūno sąrangoje gyvuoja daug įvairių narių bei uždavinių, bet yra viena Dvasia, kuri Bažnyčios naudai paskirsto įvairiopas dovanas pagal savo gausą ir tarnybos reikmes (plg. 1 Kor 12, 1–11)“ (LG, 7). Panašiai kilo siekis išplėsti visų pakrikštytųjų, vyrų ir moterų, dalyvavimo ir diferencijuotos bendros atsakomybės įgyvendinimo galimybes. Tačiau šiuo atžvilgiu buvo išreikštas apgailėstavimas dėl to, kad daug Dievo tautos narių nepakankamai dalyvauja šioje bažnytinio atsinaujinimo kelionėje; taip pat apgailėstauta dėl sunkumų plėtojant visapusiškai sveikus santykius tarp vyrų ir moterų, tarp kartų, tarp skirtingos kultūrinės tapatybės ir socialinės padėties žmonių bei grupių, ypač neturtingųjų ir atstumtųjų.

37. Be to, sinodinis procesas išryškino vietinių Bažnyčių, kuriose yra ir iš kurių sudaryta visuotinė Katalikų Bažnyčia, dvasinį paveldą ir poreikį išreikšti jų patirtį. Dėl katalikiškumo „kiekviena dalis praturtina kitas ir visą Bažnyčią savo turimomis dovanomis. Šitaip visuma ir paskiros dalys auga, tarpusavyje bendraudamos ir siekdamos pilnatvės vienybėje“ (LG, 13). Petro įpėdinio tarnystė „laiduoja teisėtą įvairovę ir sykiu budi, kad skirtumai, užuot kenkę vienybei, kaip tik jai tarnautų“ (ten pat; plg. AG, 22).

38. Visą Bažnyčią visada sudarė daugiariopa įvairovė tautų ir kalbų, vietinių Bažnyčių su savo ypatingomis apeigomis, savita disciplina, teologiniu bei dvasiniu paveldu, pašaukimais, charizmomis bei tarnystėmis dėl bendrojo gėrio. Šios įvairovės vienybę laiduoja Kristus, kertinis akmuo, ir Dvasia, darnos mokytoja. Ši vienybė įvairovėje yra būtent Bažnyčios katalikiškumas. Katalikiškumo ženklas yra *sui iuris* Bažnyčių įvairovė: jos turtingumą išryškino sinodinis procesas. Asamblėja kviečia ir toliau keliauti patiriant susitikimą, tarpusavio supratimą ir keitimąsi dovanomis, maitinančiomis Bažnyčių Bažnyčios bendrystę.

39. Sinodinis atsinaujinimas skatina vertinti vietinį kontekstą kaip erdvę, kurioje reiškiasi ir yra įgyvendinamas visuotinis Dievo kvietimas priklausyti jo tautai ir dalyvauti Dievo karalystėje, kuri yra „teisingumas, taika ir džiaugsmas Šventojoje Dvasioje“ (Rom 14, 17). Taip skirtingos kultūros gali suvokti vienybę, kuria grindžiamas jų daugialypumas, ir atsiverti galimybei keistis dovanomis. „Bažnyčios vienybė yra ne vienodybė, bet teisėtų įvairių organiškų visuma“ (NMI, 46). Išganyto žinia išreiškiama įvairiais būdais – tai padeda išvengti jos susiaurinimo, kai apsiribojama vienintele Bažnyčios gyvenimo ir jos teologinių, liturginių, pastoracinių bei disciplininių raiškos formų samprata.

40. Vietinio konteksto aplinkybių, kultūrų ir jų įvairovės, taip pat jų tarpusavio santykių suvokimas yra būtinas, kad galėtume augti kaip misionieriška sinodinė Bažnyčia ir Šventosios Dvasios skatinami siekti regimos krikščionių vienybės. Dar kartą patvirtiname Katalikų Bažnyčios įsipareigojimą tęsti ir intensyvinti ekumeninę kelionę su kitais krikščionimis dėl mūsų bendro

Krikšto ir atsiliepti į kvietimą kartu išgyventi mokinių bendrystę bei vienybę, kurios Kristus meldė per Paskutinę vakarienę (plg. Jn 17, 20–26). Asamblėja su džiaugsmu ir dėkingumu sveikina per pastaruosius šešiasdešimt metų pasiektą ekumeninių santykių pažangą ir bendrą tikėjimą išreiškiančius dialogo dokumentus bei deklaracijas. Broliškų delegatų dalyvavimas praturtino asamblėjos darbą, ir mes laukiame kitų žingsnių kelyje į visišką bendrystę, ekumeninės kelionės vaisius įtraukiant į bažnytinę praktiką.

41. Visur žemėje krikščionys gyvena greta žmonių, kurie nėra pakrikštyti ir tarnauja Dievui išpažindami kitą religiją. Už juos iškilmingai meldžiamės Didžiojo penktadienio liturgijoje, su jais bendradarbiaujame ir stengiamės kurti geresnį pasaulį, melddami vienatinio Dievo išvaduoti pasaulį iš jį kamuojančių blogybių. Sinodinei Bažnyčiai būdingas dialogas, susitikimas ir keitimasis dovanomis – visa tai yra raginimas atsiverti santykiams su kitomis religinėmis tradicijomis, siekiant „užmegzti draugystę, taiką, santarvę ir dalytis moralinėmis bei dvasinėmis vertybėmis ir patirtimi tiesos ir meilės dvasia“ (Indijos katalikų vyskupų konferencija. Bažnyčios Indijoje atsakas į šių dienų iššūkius, 2016 m. kovo 9 d., cituota *FT*, 271). Kai kuriuose regionuose krikščionys, užmezgantys broliškus santykius su kitų religijų žmonėmis, patiria persekiojimus. Asamblėja ragina juos ištvermingai tęsti savo įsipareigojimą ir puoselėti viltį.

42. Religijų ir kultūrų daugybė, dvasinių ir teologinių tradicijų daugialypumas, Dvasios dovanų ir bendruomenės užduočių įvairovė, taip pat Bažnyčioje egzistuojanti amžiaus, lyties ir socialinio statuso įvairovė yra kiekvienam žmogui skirtas kvietimas pripažinti ir priimti savo šališkumą, atsisakyti pretenzijos būti centre ir atsiverti galimybei priimti kitus požiūrius. Kiekvienas gali prisidėti savitu ir nepamainomu indėliu, padedančiu atbaigti bendrą darbą. Sinodinę Bažnyčių galima apibūdinti pasitelkus orkestro įvaizdį: instrumentų įvairovė būtina muzikos grožiui ir harmonijai, kurioje kiekvieno iš jų balsas išlaiko savo išskirtines savybes ir tarnauja bendrai misijai. Taip pasireiškia harmonija, kurią Bažnyčioje kuria Dvasia, pačiu savo Asmeniu esanti harmonija (plg. šv. Bazilijus, Apie 29 psalmę, 1; Apie Šventąją Dvasią XVI, 38).

Sinodinis dvasingumas

43. Sinodiškumas pirmiausia yra dvasinė nuostata, apimanti kasdienį pakrikštytųjų gyvenimą ir visus Bažnyčios misijos aspektus. Sinodinis dvasingumas kyla iš Šventosios Dvasios veikimo ir ragina klausytis Dievo žodžio, reikalauja kontempliacijos, tylos ir širdies atsivertimo. Popiežius Pranciškus antrosios asamblėjos sesijos atidarymo kalboje sakė: „Šventoji Dvasia yra patikimas vedlys, o mūsų pirmutinė užduotis išmokti atpažinti jos balsą, nes ji kalba per kiekvieną žmogų ir per visus dalykus.“ Sinodinis dvasingumas taip pat reikalauja askezės, nuolankumo, kantrybės ir pasirengimo atleisti bei priimti atleidimą iš kito. Šis dvasingumas su dėkingumu ir nuolankumu priima įvairiopas Šventosios Dvasios dovanas bei užduotis, dalijamas tarnauti vienam Viešpačiui (plg. 1 Kor 12, 4–5). Tai vyksta be ambicijų ar pavydo, be troškimo dominuoti ar valdyti, puoselėjant tuos pačius jausmus kaip Jėzus Kristus, kuris „apiplėšė pats save, priimdamas tarno išvaizdą“ (Fil 2, 7). Sinodinio dvasingumo vaisius atpažįstame, kai Bažnyčios kasdienis gyvenimas pasižymi vienybe ir darna įvairovėje. Tikro dvasingumo keliu niekas negali eiti pavieniui. Mums, kaip individams ir bendruomenei, reikia palydėjimo ir paramos, taip pat ugdymo ir dvasinio vadovavimo.

44. Krikščionių bendruomenės atsinaujinimas įmanomas tik pripažįstant malonės pirmumą. Jei trūksta dvasinės gelmės tiek asmeniniu, tiek bendruomeniniu lygmeniu, sinodiškumas susiaurėja iki organizacinio tikslingumo siekio. Esame kviečiami ne tik asmeninės dvasinės patirties vaisius perkelti į bendruomeninius procesus, bet ir giliau patirti, kaip naujojo tarpusavio meilės įsakymo praktikavimas tampa susitikimo su Dievu vieta ir forma. Šia prasme sinodinė perspektyva, grindžiama turtingu Tradicijos dvasiniu paveldu, padeda atnaujinti šio susitikimo formas: per maldą, atvirą kitų dalyvavimui, per drauge išgyvenamą įžvalgą, per misionierišką energiją, kylančią iš dalijimosi ir sklindančią per tarnystę.

45. Pokalbis Dvasioje – tai priemonė, kuri, net ir turėdama trūkumų, yra vaisinga, nes padeda įsiklausyti ir įžvelgti, „ką Dvasia skelbia Bažnyčioms“ (Apr 2, 7). Ši praktika kelia džiaugsmą, nuostabą bei dėkingumą ir yra išgyvenama kaip atsinaujinimo kelias, keičiantis žmones, grupes ir Bažnyčią. Žodis „pokalbis“ išreiškia kai ką daugiau nei paprastą dialogą: jame darniai susipina mintys bei jausmai, ir taip sukuriama bendra gyvybinė erdvė. Štai kodėl galima sakyti, kad tokia pokalbyje numanoma atsivertimo galimybė. Tai antropologinė duotybė, aptinkama skirtingose tautose ir kultūrose, kurias bendrina praktika solidariai susiburti ir aptarti bei spręsti bendruomenei gyvybiškai svarbius klausimus. Malonė įgyvendina šią žmogiškąją patirtį: kalbėtis „Dvasioje“ reiškia išgyventi dalijimąsi tikėjimo šviesoje ir Dievo valios ieškojimą evangelinėje atmosferoje, kuri įgalina išgirsti nepakartojamą Šventosios Dvasios balsą.

46. Visais sinodinio proceso etapais buvo pabrėžiamas poreikis patirti išgydymą, sutaikinimą ir atkurti pasitikėjimą tiek Bažnyčioje, ypač po daugybės piktnaudžiavimo skandalų, tiek ir visuomenėje. Bažnyčia yra pašaukta savo gyvenimo ir veiklos ašimi laikyti faktą, kad Kristuje per Krikštą esame vieni kitiems patikėti. Šios gilios tikrovės pripažinimas tampa šventa pareiga, leidžianti pripažinti klaidas ir atgauti pasitikėjimą. Ėjimas šiuo keliu yra teisingumo aktas ir Dievo tautos misionieriškas įsipareigojimas mūsų pasaulyje, tai taip pat dovana, kurios turime šauktis iš aukštybių. Troškimas toliau eiti šiuo keliu yra sinodinio atsinaujinimo vaisius.

Sinodiškumas kaip socialinė pranašystė

47. Nuolankiai praktikuojamas sinodinis stilius įgalina Bažnyčią būti pranašišku balsu šiandienos pasaulyje. „Sinodinė Bažnyčia yra tarsi vėliava, iškelta tarp tautų (plg. Iz 11, 12)“ (Pranciškus. Kalba Vyskupų sinodo įsteigimo 50-ųjų metinių proga, 2015 m. spalio 17 d.). Gyvename epochoje, kuriai būdinga didėjanti nelygė, augantis nusivylimas tradiciniais valdymo modeliais bei demokratijos veikimu, stiprėjančios autokratinės ir diktatūrinės tendencijos, rinkos modelio dominavimas neatsižvelgiant į žmonių ir kūrinių pažeidžiamumą, pagunda konfliktus spręsti jėga, o ne dialogu. Tikro sinodiškumo praktikavimas įgalina krikščionis plėtoti kultūrą, gebančią būti kritišku ir pranašišku balsu dominuojančių mąstysenos modelių atžvilgiu, ir taip savitai prisidėti ieškant atsakymų į daugelį iššūkių, su kuriais susiduria šiuolaikinės visuomenės, ir kuriant bendrąjį gėrį.

48. Sinodinis santykių išgyvenimo būdas yra socialinis liudijimas, kuriuo atsiliepiama į žmogaus poreikį būti priimtam ir jaustis pripažintam konkrečioje bendruomenėje. Tai iššūkis, patiriamas didėjant žmonių izoliacijai ir kultūriniam individualizmui, kuriuo dažnai persiėmė net Bažnyčia, – esame kviečiami rūpintis vieni kitais, išgyventi tarpusavio priklausomybę ir bendrą atsakomybę už bendrąjį gėrį. Sinodinis santykių išgyvenimas taip pat meta iššūkį perdėtam socialiniam bendruomeniškumui, dusinančiam žmones ir neleidžiančiam jiems būti savo pačių raidos subjektais. Atvirumo nuostata, pasirodus įsiklausyti į visus, ypač į vargšus, ryškiai kontrastuoja su pasauliu, kuriame koncentruojant galią nepaisoma vargšų, atstumtųjų, mažumų ir žemės, mūsų bendrų namų. Tiek sinodiškumo, tiek integraliosios ekologijos požiūriui yra reikšmingas santykių pagrindas ir abiem atvejais pabrėžiama būtinybė rūpintis ryšiais: štai kodėl jie atitinka ir papildo vienas kitą rodydami, kaip gyventi Bažnyčios misija šiuolaikiniame pasaulyje.

II dalis – Kartu valtyje

Santykių permaina

Buvo drauge Simonas Petras, Tomas, vadinamas Dvyniu, Natanaelis iš Galilėjos Kanos, Zebediejaus sūnūs ir dar du kiti mokiniai. Simonas Petras jiems sako: „Einu žvejoti“. Jie pasisiūlė: „Ir mes einame su tavimi“ (Jn 21, 2–3).

49. Tiberiados ežeras – tai vieta, kur viskas prasidėjo. Petras, Andriejus, Jokūbas ir Jonas, palikę valtį ir tinklus, nusekė paskui Jėzų. Po Velykų jie vėl išplaukė į tą patį ežerą. Naktį pakrantėje pasigirsta pokalbis: „Einu žvejoti.“ – „Ir mes einame su tavimi.“ Taip prasidėjo ir sinodinė kelionė: išgirdome Petro įpėdinio kvietimą ir jį priėmėme; iškeliavome sekdami paskui jį. Kartu meldėmės, svarstėme, vargome ir kalbėjomės. Tačiau pirmiausia patyrėme, kad būtent santykiai palaiko Bažnyčios gyvybingumą, gaivina jos struktūras. Misionieriška sinodinė Bažnyčia turi atnaujinti ir viena, ir kita.

Nauji santykiai

50. Visoje Sinodo kelionėje visuose kraštuose skambėjo raginimas kurti Bažnyčią, kuri gebėtų labiau puoselėti santykius: su Viešpačiu, tarp vyrų ir moterų, šeimose, bendruomenėse, tarp visų krikščionių, tarp socialinių grupių, tarp religijų, santykį su kūriniu. Daugelis išreiškė nuostabą, kad buvo pakviesti į šią kelionę, ir džiaugėsi, jog bendruomenėje buvo išgirstas jų balsas; taip pat netrūko tų, kurie dalijosi skausmu, jausdamiesi atstumti ar teisiami dėl savo santuokinės padėties, tapatybės ar seksualumo. Autentiškesnių ir prasmingesnių santykių troškimas išreiškia ne tik siekį priklausyti vieningai grupei, bet ir atitinka gilų tikėjimo suvokimą: evangelinė bendruomeninių santykių kokybė yra lemiamas veiksnys tame liudijime, kurį Dievo tauta yra pašaukta skelbti istorijoje. „Iš to visi pažins, kad esate mano mokiniai, jei mylėsite vieni kitus“ (Jn 13, 35). Malone atnaujinti santykiai ir svetingumas, pagal Jėzaus mokymą rodomas mažiausiems, yra iškalbingiausias Šventosios Dvasios veikimo mokinių bendruomenėje ženklas. Kad būtume sinodinė Bažnyčia, reikia tikro atsivertimo santykių srityje. Turime naujai mokytis iš Evangelijos, kad rūpinimasis santykiais nėra strategija ar priemonė didesniajam organizaciniam veiksmingumui pasiekti, bet būdas, kuriuo Dievas Tėvas apsirėškė Jėzuje ir Dvasioje. Kai mūsų santykiai, net ir būdami trapūs, leidžia skleisti Kristaus malonę, Tėvo meilę ir Dvasios bendrystę, mes savo gyvenimu išpažįstame tikėjimą į Dievą – Trejybę.

51. Turime žvelgti būtent į Evangelijas, kad ten pamatytume iš mūsų reikalaujamo atsivertimo gaires ir mokytumės persiimti Jėzaus nuostatomis. Evangelijose Jėzus „mums pristatomas kaip nuolat besiklausantis žmonių, ateinančių pas Jį Šventosios Žemės keliais“ (ŽDD, 11). Jėzus nė vieno neišleisdavo nesustojęs išklausyti ir neužmezgęs dialogo – nesvarbu, ar tai būtų vyrai ar moterys, žydai ar pagony, įstatymo mokytojai ar muitininkai, teisieji ar nusidėjėliai, elgetos, aklieji, raupsuotieji ar ligoniai. Susitikdamas su kiekvienu žmogumi ten, kur jį atvedė istorija ir laisvė, Jėzus atskleisdavo Tėvo veidą. Jis įsiklausydavo į sutiktų žmonių poreikius bei tikėjimą ir atsiliepdavo savo žodžiais ir gestais, atnaujinančiais jų gyvenimą ir atveriančiais kelią į santykių atgaivinimą. Jėzus yra Mesijas, kuris „daro, kad kurtieji girdi ir nebyliai kalba“ (Mk 7, 37). Jis prašo mūsų, savo mokinių, elgtis taip pat ir Šventosios Dvasios malone mus įgalina tą daryti, formuodamas mūsų širdis pagal savo Širdies pavyzdį: tik „širdis daro įmanomą bet kokią tikrą ryšį, nes santykis, kuris nėra kuriamas širdimi, nepajėgus įveikti individualizmo susiskaldymo“ (DN, 17). Kai klausomės savo brolių ir seserų, tampame dalininkais tos nuostatos, kuria Dievas Jėzuje Kristuje ateina kiekvieno iš jų pasitikti.

52. Santykių srityje atsivertimo poreikis neabejotinai susijęs su vyrų ir moterų santykiais. Santykių dinamika yra įrašyta į mūsų, kaip kūrinių, būklę. Lyčių skirtumas sudaro žmogiškųjų santykių

pagrindą. „Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą, pagal savo paveikslą sukūrė jį; vyrą ir moterį; sukūrė juos“ (Pr 1, 27). Dievo plane šis pirminis skirtumas nereiškia vyro ir moters nelygybės. Naujame kūrime tas skirtumas aiškinamas Krikštu teikiamo orumo šviesoje: „Visi, kurie esate pakrikštyti Kristuje, apsivilkote Kristumi. Nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters: visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje!“ (Gal 3, 27–28). Kaip krikščionys esame pašaukti priimti ir gerbti šį skirtingumą, pasireiškiantį įvairiais būdais ir skirtingomis aplinkybėmis – jis yra Dievo dovana ir gyvybės versmė. Stengdamiesi išgyventi santykius, kuriais gerbiamas vienodas vyrų ir moterų orumas bei abipusiškumas, sykiu liudijame Evangeliją. Sinodinio proceso metu daugelio moterų iš visų regionų ir žemynų, tiek pasauliečių, tiek pašvęstųjų, reikštas skausmas ir kančia atskleidžia, kaip dažnai mes to nedarome.

Daugybės kontekstų įvairovė

53. Kvietimas atnaujinti santykius Viešpatyje Jėzuje skamba daugybėje kontekstų, kuriuose jo mokiniai gyvena ir vykdo Bažnyčios misiją. Kultūrų pliuralizmo sąlygomis kiekvienas iš šių kontekstų yra savaip turtingas. Tačiau jie visi, nors ir skirtingais būdais, gali būti paženklinami iškreiptų, kartais priešingų Evangelijos logikai santykių. Istorijos būvyje santykių trikdžiai virto tikromis nuodėmės struktūromis (plg. *SRS*, 36), darančiomis įtaką žmonių mąstymui bei veikimui. Jos ypač lemia užsisklendimą bei baimes, į kurias turime tiesiogiai pažvelgti ir jas įveikti, kad galėtume žengti santykių atsivertimo keliu.

54. Šioje dinamikoje glūdi mūsų pasaulį kamuojančios blogybės, pradedant karais ir ginkluotais konfliktais ar iliuzija, jog teisingą taiką galima pasiekti ginklu. Ne mažiau pražūtingas ir įsitikinimas, kad visa kūrinija, taip pat ir žmonės, panorėjus gali būti išnaudojami siekiant pelno. Dėl to atsiranda daugybė ir įvairių kliūčių, kurios skiria žmones net krikščionių bendruomenėse ir riboja kai kurių grupių galimybes: tai vyrų ir moterų nelygybė, rasizmas, skirstymas į kastas, neįgalųjų diskriminacija, visų rūšių mažumų teisių pažeidimai, nenoras priimti migrantus. Net santykiai su žeme, kuri yra mūsų sesuo ir motina (plg. *LS*, 1), pažeisti, ir tai kelia pavojų daugybei bendruomenių, ypač skurdžiausiuose regionuose, jei ne ištisoms tautoms ir galbūt visai žmonijai. Radikaliausias ir dramatiškiausias nukrypimas yra pačios žmogaus gyvybės atmetimas, dėl kurio atsisakoma vaikų, taip pat tebesančių įsčiose, ir senelių.

55. Daug mūsų pasaulį kamuojančių blogybių matomos ir Bažnyčioje. Įvairios ir tragiškos piktnaudžiavimo krizės apraiškos lėmė neapsakomas ir dažnai ilgalaikes jų aukų, jas patyrusių asmenų ir jų bendruomenių kančias. Bažnyčia turi ypač atidžiai ir jautriai įsiklausyti į piktnaudžiavimo aukų ir nuo jo nukentėjusių balsus – žmones, patyrusius seksualinę, dvasinę, ekonominę, institucinę, galios ir sąžinės prievartą, sukeltą dvasininkų ar bažnytines pareigas einančių asmenų. Iš klausymas yra esminis elementas kelyje į išgydymą, atgailą, teisingumą ir susitaikymą. Šioje epochoje, kai išgyvenama visuotinė pasitikėjimo krizė, o žmonės skatinami nepasitikėti ir įtarinėti, Bažnyčia turi pripažinti savo trūkumus, nuolankiai prašyti atleidimo, rūpintis aukomis, susikurti prevencines priemones ir stengtis atgauti tarpusavio pasitikėjimą Viešpatyje.

56. Bažnyčia, išklausydama kenčiančius dėl atskirties ir marginalizacijos, dar labiau suvokia savo misiją prisiimti šių sužeistų santykių naštą, kad Viešpats, Gyvasis, galėtų juos išgydyti. Tik taip ji gali būti „tarsi sakramentas arba artimos jungties su Dievu ir visos žmonių giminės vienybės ženklas ir įrankis“ (*LG*, 1). Kartu atvirumas pasauliui leidžia mums atrasti, jog Dvasia pasėjo Evangelijos sėklas kiekviename planetos kampelyje, kiekvienoje kultūroje ir kiekvienoje žmonių grupėje. Šios sėklos duoda vaisių – gebėjimą išgyventi sveikus santykius, puoselėti tarpusavio pasitikėjimą ir atleidimą, įveikti kitoniškumo baimę ir pagyvinti priimančias bendruomenes, skatinti ekonomiką, kuri tausoja žmones ir planetą, susitaikyti po konflikto. Istorija mums paliko konfliktų, kartais motyvuotų religijos vardu, ir tai pakirto pačių religijų patikimumą. Skausmą kelia skandalas dėl krikščionių bendruomenių susiskaldymo, priešiškus tarp brolių ir seserų,

priėmusių tą patį Krikštą. Viltinę kelią atveria sinodinę kelionę lydinti atnaujinta ekumeninio postūmio patirtis, kuri yra vienas iš atsivertimo ženklų santykių srityje.

Charizmos, pašaukimai ir misijų tarnystės

57. Krikščionys, tiek asmeniškai, tiek kaip bendruomenės nariai, yra pašaukti vaisingai naudotis Dvasios suteiktomis dovanomis liudydami ir skelbdami Evangeliją. „Esama skirtingų malonės dovanų, tačiau ta pati Dvasia. Esama skirtingų tarnysčių, tačiau tas pats Viešpats. Ir esama skirtingų darbų, tačiau tas pats Dievas, kuris visa veikia visur kur. Kiekvienam suteikiama Dvasios apraiška bendram labui“ (1 Kor 12, 4–7). Krikščionių bendruomenėje visi pakrikštytieji yra apdovanoti dovanomis, kuriomis gali dalytis kiekvienas pagal savo pašaukimą ir gyvenimo būvį. Skirtingi bažnytiniai pašaukimai iš tiesų daugeliu būdų išreiškia vieną krikštu suteikiamą pašaukimą į šventumą ir misiją. Iš Šventosios Dvasios laisvės kylanti charizmų įvairovė skirta Kristaus bažnytinio Kūno vienybei (plg. LG, 32) ir misijai įvairiose vietose bei kultūrose (plg. LG, 12). Šios dovanos nėra išskirtinė jas gavusiųjų ar jomis besinaudojančių nuosavybė, jos taip pat nėra duotos vien jų asmeninei ar grupės naudai. Jos skirtos krikščionių bendruomenės gyvenimui, be kita ko, tinkamai organizuojant pašaukimų sielovadą, taip pat visuomenės vystymuisi įvairiais aspektais.

58. Kiekvienas pakrikštytasis pagal savo polinkius ir gebėjimus atsiliepia į misijos poreikius ten, kur gyvena ir dirba, taip atskleisdamas dovanas dalijančios Dvasios laisvę. Dievo tauta, įsiklausydama į savo išgyvenamą tikrovę, dėl šios Dvasios dinamikos gali atrasti naujas įsipareigojimo sritis ir naujus būdus, kaip vykdyti savo misiją. Dvasios dovanos palaiko krikščionis, kurie įvairiais būdais – gyvendami šeimoje ar kitu statusu, darbovietėje ir profesinėje veikloje, angažuodamiesi pilietinėje ar politinėje, socialinėje ar ekologinėje srityje, kurdami Evangelijos įkvėptą kultūrą, taip pat evangelizuodami skaitmeninės aplinkos kultūrą, – eina pasaulio keliais ir savo gyvenamojoje aplinkoje skelbia Evangeliją.

59. Krikščionys prašo Bažnyčios nepalikti jų vienu, jie nori jaustis Bažnyčios siunčiami ir palaikomi. Jie prašo būti maitinami Žodžio ir Eucharistijos duona, taip pat broliškais bendruomenės ryšiais. Jie prašo, kad jų įsipareigojimas būtų pripažintas kaip toks, koks jis yra, priklausantis Bažnyčios veikimui, grindžiamas Evangelija, o ne kaip privatus pasirinkimas. Galiausiai jie prašo, kad bendruomenė lydėtų tuos žmones, kuriuos patraukė jų paliudyta Evangelija. Sinodinėje misionieriškoje Bažnyčioje bendruomenės, vadovaujamos savo ganytojų, galės pasiųsti žmones į misiją ir palaikyti pasiųstuosius. Todėl bendruomenės suvoks savo tapatybę pirmiausia kaip tarnavimą misijai, kurią tikintieji vykdo visuomenėje, šeimoje ir darbe; jos nesikoncentruos vien tik į savo viduje vykstančią veiklą ir savo organizacinius poreikius.

60. Dėl Krikšto vyrai ir moterys Dievo tautoje turi vienodą orumą. Vis dėlto moterys ir toliau susiduria su kliūtimis, trukdančiomis labiau pripažinti jų charizmas, pašaukimą ir vietą įvairiose Bažnyčios gyvenimo srityse, o tai kenkia tarnavimui bendrai misijai. Šventasis Raštas liudija apie daugelio moterų reikšmingą vaidmenį išganyimo istorijoje. Moteriai Marijai Magdalietai pirmajai buvo patikėta paskelbti apie Prisikėlimą; Sekminių dieną Dievo Motina Marija dalyvavo Aukštutiniame kambaryje drauge su daugeliu kitų Viešpatį sekusių moterų. Svarbu, kad atitinkamoms Šventojo Rašto ištraukoms būtų skirta pakankamai vietos liturginiuose skaitiniuose. Kai kurie epochinės svarbos Bažnyčios istorijos momentai patvirtina esminį Dvasios vadovaujamų moterų indėlį. Moterys sudaro bažnyčių lankytojų daugumą, jos dažnai yra pirmosios tikėjimo liudytojos šeimose. Aktyviai dalyvauja mažų krikščioniškų bendruomenių ir parapijų gyvenime, yra mokyklų, ligoninių bei prieglaudų vadovės, palaiko iniciatyvas, kuriomis siekiama susitaikymo ir skatinamas žmogaus orumas bei socialinis teisingumas. Moterys prisideda prie teologinių tyrimų ir užima atsakingas pareigas su Bažnyčia susijusiose institucijose, vyskupijų kurijose ir Romos kurijoje. Yra moterų, užimančių vadovaujančias pareigas arba vadovaujančių bendruomenėms. Ši asamblėja ragina visapusiškai išnaudoti visas dabar

galiojančioje kanonų teisėje numatytas galimybes, susijusias su moterų vaidmeniu, ypač ten, kur jos dar neišnaudotos. Nėra jokios priežasties, dėl kurios moterys negalėtų užimti vadovaujančių vaidmenų Bažnyčioje: negalima stabdyti to, kas kyla iš Šventosios Dvasios. Taip pat lieka atviras klausimas dėl moterų galimybės siekti diakoniškosios tarnystės. Šiuo klausimu reikia toliau siekti įžvalgos. Asamblėja taip pat ragina labiau atkreipti dėmesį į kalbą ir įvaizdžius, kurie vartojami pamokslaujant, mokant, katekizuoiant ir rengiant oficialius Bažnyčios dokumentus – reikėtų didesnės atidos moterų šventųjų, teologų ir mistikų indėliui.

61. Krikščionių bendruomenėje ypatingas dėmesys turi būti skiriamas vaikams: ne tik todėl, jog juos reikia lydėti auginant, bet kad vaikai gali daug duoti tikinčiųjų bendruomenei. Apaštalams tarpusavyje diskutuojant, kuris iš jų didžiausias, Jėzus į pirmą vietą iškelia vaiką, pateikdamas jį kaip įėjimo į Karalystę kriterijų (plg. Mk 9, 33–37). Bažnyčia negali būti sinodinė be vaikų įnešamo ir vertintino misionieriško potencialo. Jų balsas būtinas bendruomenei: turime jo klausytis ir įsipareigoti, kad jo klausytųsi visi visuomenės nariai, ypač tie, kuriems tenka politinė ir ugdomoji atsakomybė. Visuomenė, kuri nemoka priimti vaikų ir jais rūpintis, yra serganti visuomenė; daugelio vaikų dėl karo, skurdo ir nepriežiūros, prievartos ir prekybos žmonėmis patiriamos kančios yra skandalas – tai būtina drąsiai pasmerkti ir solidarai įsipareigoti rūpintis vaikais.

62. Jaunimas taip pat gali prisidėti prie sinodinio Bažnyčios atsinaujinimo. Jaunuoliai ypač jautrūs brolybės ir dalijimosi vertybėms, tačiau jie atmeta paternalistinį ar autoritarinį požiūrį. Kartais jų požiūris į Bažnyčią gali pasirodyti kritiškas, tačiau dažnai jis reiškiasi pozityviai, kaip asmeninis įsipareigojimas kurti svetingą bendruomenę, įsipareigojusią kovoti su socialine neteisybe ir rūpintis mūsų bendrais namais. Prašymas „keliauti drauge kasdieniame gyvenime“, kurį jaunuoliai suformulavo 2018 m. jiems skirtame Sinode, tiksliai atitinka sinodinės Bažnyčios perspektyvą. Todėl būtina jiems laiduoti rūpestingą ir kantrų palydėjimą; ypač verta atsižvelgti į jaunimo indėlio dėka atsiradusį pasiūlymą dėl „palydėjimo patirties siekiant įžvalgos“: ši patirtis apima brolišką gyvenimą drauge su suaugusiais ugdytojais, apaštališką bendro gyvenimo įsipareigojimą tarnaujant tiems, kuriems labiausiai reikia pagalbos; malda ir sakramentiniu gyvenimu grindžiamą dvasingumą (plg. Vyskupų sinodo 15-osios eilinės generalinės asamblėjos „Jaunimas, tikėjimas ir pašaukimo įžvelgimas“ Baigiamasis dokumentas, 161).

63. Skatindami bendrą atsakomybę už visų pakrikštytųjų misiją, pripažįstame neįgaliųjų, kurie jaučiasi pašaukti ir siunčiami kaip aktyvūs evangelizacijos veikėjai, gebėjimą apaštalauti. Norime įvertinti įnašą, kylantį iš jų didžiulio žmogiškumo turto. Pripažįstame jų kančios, marginalizacijos, diskriminacijos patirtį, kartais išgyvenamą net pačioje krikščionių bendruomenėje dėl paternalistiškai reiškiamos užuojautos. Siekiant paskatinti neįgaliųjų dalyvavimą Bažnyčios gyvenime ir misijoje, siūloma įsteigti bažnytinį neįgalumo tyrimų centrą.

64. Tarp pašaukimų, kuriais turtėja Bažnyčia, išsiskiria sutuoktinių pašaukimas. Vatikano II Susirinkimas mokė, kad susituokusiųjų „būsena ir luomas Dievo tautoje yra jiems suteikta dovana“ (LG, 11). Santuokos sakramentu skiriama ypatinga misija, kuri tuo pat metu apima šeimos gyvenimą, Bažnyčios statydinimą ir įsipareigojimą visuomenėje. Ypač pastaraisiais metais vis labiau suvokiama, jog šeimos yra šeimos sielovados subjektai, o ne tik jos gavėjai. Todėl joms reikia susitikti bei megzti ryšius padedant ir bažnytinėms institucijoms, skirtoms vaikų bei jaunimo ugdymui. Asamblėja dar kartą išreiškia savo artumą ir paramą tiems, kurie gyvena vienumoje dėl to, kad rinkosi likti ištikimi Tradicijai ir Bažnyčios Magisteriumui santuokos ir lytiškumo etikos srityje, ir tame pasirinkime atpažįsta gyvybės šaltinį.

65. Per šimtmečius dvasinės dovanos taip pat kildino įvairias pašvęstojo gyvenimo apraiškas. Nuo seniausių laikų Bažnyčia pripažino Dvasios veikimą, žvelgdama į vyrų bei moterų, pasirinkusių sekti Kristų evangelinių patarimų keliu ir pasišventusių tarnauti Dievui per kontempliaciją bei įvairias tarnystės formas, gyvenimą. Pasirinkusieji pašvęstąjį gyvenimą yra pašaukti savo pranašišku balsu liudyti iššūkį Bažnyčiai ir visuomenei. Per šimtmečių patirtį vienuolinės šeimos

subrandino ir išbandė sinodinio gyvenimo ir bendruomeninės įžvalgos praktikas, mokėsi suderinti individualias dovanas ir bendrą misiją. Ordinais ir kongregacijomis, apaštališkojo gyvenimo draugijomis, pasaulietiniai institutai, taip pat asociacijos, judėjimai ir naujosios bendruomenės gali ypač prisidėti prie sinodiškumo ugdymo Bažnyčioje. Šiandien daugelis pašvęstojo gyvenimo bendruomenių yra tarsi tarpkultūrinių santykių laboratorijos, o tai yra pranašystė Bažnyčiai ir pasauliui. Kartu sinodiškumas kviečia – o kartais net ragina – vietinių Bažnyčių ganytojus, taip pat už pašvęstąjį gyvenimą ir bažnytinius junginius atsakingus asmenis stiprinti tarpusavio ryšius, kad būtų gyvinami dovanų mainai, tarnaujantys bendrai misijai.

66. Misija įtraukia visus pakrikštytuosius. Pirmoji pasauliečių vyrų bei moterų užduotis yra Evangelijos dvasia persmelkti bei perkeisti laikinąją tikrovę (plg. *LG*, 31. 33; *AA*, 5–7). Popiežiaus Pranciškaus paskatintame sinodiniame procese (plg. apaštališkąjį laišką *motu proprio* forma *Spiritus Domini*, 2021 m. sausio 10 d.) vietinės Bažnyčios raginamos kūrybingai ir drąsiai atsiliepti į misijos poreikius, tarp charizmų atpažįstant tas, kurioms dera suteikti tarnystės formą, pasirūpinant tinkamais kriterijais, priemonėmis ir procedūromis. Ne visos charizmos turi įgyti tarnysčių formą, ne visi pakrikštytieji privalo būti tarnautojai ir ne visos tarnystės būti steigiamos. Kad charizma įgytų tarnystės pavidalą, reikia, jog bendruomenėje būtų atpažinta tikra pastoracinė jos reikmė, ir tai lydėtų ganytojo drauge su bendruomene daroma įžvalga svarstant, ar dera steigti naują tarnystę. Šio proceso rezultatas yra kompetentingos valdžios priimamas sprendimas. Sinodinėje misionieriškoje Bažnyčioje raginama skatinti daugiau pasauliečių tarnystės formų, t. y. tokias tarnystes, kurioms nereikia Šventimų sakramento ir kurios reikštųsi ne tik liturginėje srityje. Jos gali būti steigiamos arba likti neįsteigtos. Taip pat vertėtų apmąstyti, kaip patikėti pasauliečiams tarnystes šiais laikais, kai žmonės vis labiau kilnojasi iš vienos vietos į kitą, ir kaip nustatyti tarnysčių vykdymo laiką ir sritis.

67. Tarp daugybės bažnytinių tarnysčių asamblėjoje pripažintas ir teologijos indėlis: įvairi jos raiška padeda gilinti tikėjimo supratimą ir siekti įžvalgos. Teologai padeda Dievo tautai plėtoti Apreiškimo nušviestą tikrovės sampratą ir rasti tinkamus atsakymus bei kurti tinkamą kalbą misijai. Sinodinėje ir misionieriškoje Bažnyčioje „teologijos charizma pašaukta atlikti ypatingą tarnystę [...]. Ji prisideda prie vis gilesnės Evangelijos sklaidos, vykdomos per tikinčiųjų tikėjimo patirtį ir tiesos kontempliavimą bei ganytojų pamokslavimą. Be to, „kaip ir bet kuris kitas krikščioniškasis pašaukimas, teologo tarnystė yra ne tik asmeninė, bet ir bendruomeninė bei kolegiali“ (TTK, 75), ypač tada, kai ši tarnystė vykdoma kaip dėstyimas remiantis patikėta kanonine misija bažnytinėse akademinėse institucijose. „Todėl bažnytinis sinodiškumas įpareigoja teologus užsiimti teologija sinodine forma, skatinant tarpusavyje gebėjimą klausytis, vesti dialogą, siekti įžvalgos ir integruoti daugybę įvairių priegijų bei minčių indėlių“ (ten pat). Atsižvelgiant į tai, neatidėliotina atitinkamomis institucinėmis formomis skatinti ganytojų ir teologinius tyrimus atliekančių asmenų dialogą. Asamblėja kviečia teologines institucijas tęsti tyrimus, kuriais siekiama aiškiau ir giliau atskleisti sinodiškumo reikšmę ir lydėti vietinėse Bažnyčiose vykdomą ugdymą.

Įšventinti tarnautojai tarnauja harmonijai

68. Kaip ir visos Bažnyčios tarnybos, vyskupystė, kunigystė ir diakonatas tarnauja Evangelijos skelbimui ir bažnytinės bendruomenės kūrimui. Vatikano II Susirinkimas priminė, kad „Dievo įsteigtąją bažnytinę tarnybą įvairia tvarka atlieka asmenys, nuo seno vadinami vyskupais, kunigais ir diakonais“ (*LG*, 28). Šiame kontekste Vatikano II Susirinkimas patvirtino vyskupystės sakramentalumą (plg. *LG*, 21), iš naujo įtvirtino kunigystės bendruomeninį aspektą (plg. *LG*, 28) ir atvėrė kelią nuolatiniam diakonato tarnystės vykdymui lotynų Bažnyčioje (plg. *LG*, 29).

Vyskupo tarnystė: rūpintis Dvasios dovanų vienybe

69. Vyskupo užduotis – vadovauti vietinei Bažnyčiai: jis yra regimas jos vidinės vienybės principas, taip pat bendrystės ryšio su visomis Bažnyčiomis laidas. Susirinkimo mokymas, kad „per vyskupo konsekraciją suteikiama kunigystės sakramento pilnatvė“ (LG, 21), leidžia suvokti vyskupo tapatybę per jo sakramentinį santykį su Kristumi ir su „Dievo tautos dalimi“ (plg. CD, 11), kuri jam patikėta ir kuriai jis pašauktas tarnauti Kristaus, Gerojo Ganytojo, vardu. Vyskupu įšventintam asmeniui nesuteikiamos prerogatyvos ar užduotys, kurias jis turėtų atlikti vienas. Jam veikia suteikiama malonė bei užduotis atpažinti, įžvelgti ir integruoti dovanas, kurias Dvasia išlieja pavieniams žmonėms ir bendruomenėms; vyskupas veikia sakramentiniu ryšiu saistomas su kunigais ir diakonais, kurie kartu su juo dalijasi bendra atsakomybe už tarnavimą vietinėje Bažnyčioje. Tai darydamas vyskupas suvokia, kas jo misijai tinkamiausia ir būdingiausia, atsižvelgdamas į rūpinimosi Bažnyčių bendryste kontekstą.

70. Vyskupo tarnyba vykdoma bendruomenėje, su ja ir dėl jos (plg. LG, 20), ji vykdoma skelbiant Žodį, vadovaujant Eucharistijos šventimui ir kitiems sakramentams. Todėl Sinodo asamblėja linki, jog Dievo tautos balsas darytų didesnę poveikį parenkant vyskopus. Asamblėja taip pat rekomenduoja, kad vyskupo šventimai vyktų vyskupijoje, kuriai jis skirtas ganytoju, o ne toje vyskupijoje, iš kurios jis kilęs, kaip dažnai pasitaiko; taip pat rekomenduotina pagrindinius konsekratojus parinkti iš bažnytinės provincijos vyskupų, įskaitant, jei įmanoma, metropolitą. Taip bus akivaizdžiau, kad tas, kuris tampa vyskupu, užmezga ryšį su Bažnyčia, kuriai yra paskirtas, viešai prisiimdamas tarnystės jai įsipareigojimus. Taip pat svarbu, jog vyskupas, ypač per ganytojiškuosius vizitus, skirtų laiko pabendrauti su tikinčiais, juos išklaustų ir per tai siektų įžvalgos. Tai padės išgyventi Bažnyčią kaip Dievo šeimą. Titulinių vyskupų, pavyzdžiui, popiežiaus atstovų, Romos kurijoje dirbančių vyskupų, taip pat vyskupų augziliarų atveju šiandien nepakankamai aiškiai atsiskleidžia konstitutyvus vyskupo ryšys su vietine Bažnyčia. Šį klausimą tikslinga svarstyti ir toliau.

71. Vyskupams jų tarnyboje taip pat reikia lydėjimo ir paramos. Vyskupas metropolitas gali atlikti tam tikrą vaidmenį skatindamas kaimyninių vyskupijų vyskupų brolystę. Sinodo metu išryškėjo poreikis siūlyti vyskupams tęstinio ugdymo kursus, vietinėje aplinkoje irgi. Taip pat išryškėjo poreikis paaiškinti vyskupų augziliarų vaidmenį ir išplėsti jiems vyskupų ordinarų deleguotinas užduotis. Reikėtų vertinti ir vyskupų emeritų patirtį – jie nauju būdu tarnauja Dievo tautai. Svarbu padėti tikintiesiems suvokti, kad jie nepuoselėtų pernelyg didelių ir nerealistinių lūkesčių vyskupo atžvilgiu, ir nepamirštų, jog jis taip pat yra trapus, pagundų veikiamas brolis, kuriam, kaip ir visiems kitiems, reikia pagalbos. Idealizuotas vyskupo tarnystės įvaizdis nepalengvina jo subtilios tarnystės; kita vertus, šią tarnystę palaiko, kai tikrai sinodinėje Bažnyčioje visa Dievo tauta dalyvauja misijoje.

Su vyskupu: kunigai ir diakonai

72. Sinodinėje Bažnyčioje kunigai kviečiami savo tarnybą išgyventi būdami arti žmonių, visus priimdami ir išklaudydami, atsiverdami sinodiniam stiliui. Kunigai „su savo vyskupu sudaro vieną kunigiją“ (LG, 28) ir bendradarbiauja su juo atpažindami charizmas, lydėdami ir padėdami vadovauti vietinei Bažnyčiai, ypatingą dėmesį skirdami vienybės tarnystei. Jie kviečiami gyventi kunigiškąją brolybę ir kartu keliauti pastoracinės tarnystės baruose. Kunigai, priklausantys pašvęstojo gyvenimo institutams ir apaštališkojo gyvenimo draugijoms, taip pat yra kunigijos dalis ir pratutina ją savo ypatinga charizma. Jie, taip pat kunigai iš *sui iuris* Rytų Bažnyčių, tiek gyvenantys celibate, tiek susituokę, taip pat *fidei donum* kunigai ir iš kitų tautų kilę kunigai padeda vietiniams dvasininkams atsiverti visos Bažnyčios horizontams, o savo ruožtu dieceziniai kunigai – savo konfratrams įsitraukti į konkrečios vyskupijos istoriją, tapti jos tradicijų ir dvasinių turtų dalininkais. Tokiu būdu ir kunigija patiria tikrą apsikeitimą dovanomis tarnaujant Bažnyčios misijai. Kunigus irgi būtina lydėti ir remti, ypač ankstyvuojant jų tarnybos etapui ir silpnumo bei pažeidžiamumo laikotarpiams.

73. Diakonai yra Dievo ir Bažnyčios slėpinių tarnai (plg. LG, 41), įšventinti „ne kunigauti, bet tarnauti“ (LG, 29). Jie vykdo šią tarnystę per karitatyvinę meilę, skelbimą ir liturgiją; jie rodo skelbiamos Evangelijos ir gyvenimo meilėje ryšį būdami bet kokioje socialinėje ar bažnytinėje aplinkoje, skatindami visoje Bažnyčioje sąmoningumą bei diegdami tarnavimo visiems, ypač vargingiausiems, stilių. Yra daug diakonų funkcijų – tai rodo Tradicija, liturginė malda ir pastoracinė praktika. Tos funkcijos turi būti konkrečiau apibrėžtos pagal kiekvienos vietinės Bažnyčios poreikius, ypač siekiant sužadinti ir palaikyti visų dėmesį vargingiausiems iš misionieriškos ir gailingos sinodinės Bažnyčios perspektyvos. Nors Vatikano II Susirinkimas lotynų Bažnyčioje atkūrė diakonatą kaip atskirą ir nuolatinį hierarchijos laipsnį (plg. LG, 29), daugelis krikščionių vis dar nežino apie diakoniškąją tarnystę iš dalies todėl, kad ji iki šiol nėra priimta visuose geografiniuose regionuose. Susirinkimo mokymą reikės dar giliau suvokti, taip pat remiantis gausiai sukaupta patirtimi, tačiau jau dabar jis suteikia tvirtą motyvaciją vietinėms Bažnyčioms nedelsti ir dosniau skatinti nuolatinį diakonatą pripažįstant, kad ši tarnystė yra vertingas veiksnys brandinant Bažnyčią, kuri tarnauja sekama Viešpačiu Jėzumi, tapusiu visų tarnu. Toks gilesnis supratimas padėtų geriau suprasti kunigystės kandidatams teikiamų diakonato šventimų prasmę.

Įšventintųjų tarnautojų bendradarbiavimas sinodinėje Bažnyčioje

74. Sinodinio proceso metu vyskupams, kunigams ir diakonams daug kartų dėkota už džiaugsmą, atsidavimą ir pasiaukojimą, su kuriuo jie atlieka savo tarnystę. Minėti ir sunkumai, su kuriais ganytojai susiduria vykdydami savo tarnystę, daugiausia susiję su izoliacijos, vienatvės jausmu, taip pat su slegiančiais kitų lūkesčiais, kai iš jų reikalaujama patenkinti visus poreikius. Sinodinė patirtis gali padėti vyskupams, kunigams ir diakonams naujai suvokti bendrą atsakomybę vykdam savo tarnystę, kuri taip pat reikalauja bendradarbiavimo su kitais Dievo tautos nariais. Aiškesnis užduočių ir pareigų paskirstymas, drąsesnė įžvalga atpažįstant, kas deramai priklauso įšventintajai tarnybai, o kas gali ir turi būti deleguota kitiems, padės dvasiškai sveikiau ir pastoraciniu požiūriu dinamiškiau vykdyti kiekvieno laipsnio tarnybą. Tokia perspektyva neabejotinai turės įtakos sprendimų priėmimo procesams, aiškiau pabrėžiant jiems būdingą sinodinį stilių. Tai taip pat padės įveikti klerikalizmą, suprantamą kaip naudojimąsi valdžia siekiant savo interesų ir Bažnyčios, tarnaujančios Dievo tautai, autoriteto iškraipymą. Klerikalizmas ypač reiškiasi Bažnyčios tarnautojų vykdomais piktnaudžiavimais seksualinėje ar ekonominėje srityje, taip pat jiems piktnaudžiaujant sąžine ir valdžia. „Klerikalizmas, remiamas pačių kunigų ar pasauliečių, sukelia Bažnyčios kūne skilimą, palaikantį daugelį blogybių, kurias šiandien smerkiame“ (Pranciškus. Laiškas Dievo tautai, 2018 m. rugpjūčio 20 d.).

Kartu dėl misijos

75. Atsiliepiant į bendruomenės ir misijos poreikius Bažnyčioje per istoriją buvo įsteigtos tam tikros tarnystės, skirtingos nuo įšventinamųjų tarnybų. Tarnystės kyla iš charizmų, kai jas viešai pripažįsta bendruomenė ir asmenys, atsakingi už vadovavimą jai, ir atpažįstama, kad jos stabiliai tarnauja misijai. Kai kurios iš jų yra labiau specifiniu būdu skirtos tarnauti krikščionių bendruomenei. Ypač svarbios yra tos įsteigtosios tarnystės, kurias vyskupas suteikia vieną kartą per žmogaus gyvenimą per specialias apeigas, po tinkamos įžvalgos ir deramo kandidatų ugdymo. Tai nėra paprastas įgaliojimas ar užduočių paskyrimas; tarnystės suteikimas yra sakramentalija, formuojanti asmenį ir apibrėžianti jo dalyvavimo Bažnyčios gyvenime bei misijoje būdą. Lotynų Bažnyčioje tai – skaitovo ir akolito tarnystė (plg. Pranciškus. Apaštališkasis laiškas *motu proprio* forma *Spiritus Domini*, 2021 m. sausio 10 d.), taip pat katecheto tarnystė (plg. Pranciškus. Apaštališkasis laiškas *motu proprio* forma *Antiquum ministerium*, 2021 m. gegužės 10 d.). Šių tarnysčių vykdymo sąlygos ir būdai apibrėžiami teisėtos valdžios įgaliojimu. Vyskupų konferencijos nustato asmeninės atrankos sąlygas, kurias turi atitikti kandidatai, ir parengia ugdymo gaires siekiantiems tų tarnysčių.

76. Greta šių tarnysčių, yra ir tokių, kurios nėra steigiamos per apeigas, bet yra stabiliai vykdomos kompetentingos valdžios įgaliojimu, pavyzdžiui, mažų bažnytinių bendruomenių koordinavimo, vadovavimo bendruomenės maldai, labdaros akcijų organizavimo ir pan. tarnystės – jos gali būti labai įvairios, atsižvelgiant į vietinės bendruomenės ypatybes. Pavyzdžiui, daugelyje Afrikos regionų bendruomenėms, neturinčioms kunigų, nuo seno vadovavo katechetai. Net jei nėra nustatytos tarnystės įvesdinimo apeigos, tikslinga bendruomenėje viešai paskelbti įgaliojimą vykdyti pavestą užduotį, kad taip būtų skatinamas veiksmingas jos pripažinimas. Yra ir ekstraordinariųjų tarnysčių, pavyzdžiui, ekstraordinarinio Komunijos dalytojo, pamaldų vadovo, kai švenčiant sekmadienį laukiama kunigo, tam tikrų sakramentų teikimo ar kitos tarnystės. Lotynų ir Rytų Bažnyčių kanonų teisėje jau numatyta, kad tam tikrais atvejais tikintieji pasauliečiai, vyrai ar moterys, taip pat gali būti ekstraordinariais Krikšto teikėjais. Pagal Lotynų Bažnyčios kanonų teisės tvarką vyskupas (gavęs Šventojo Sosto įgaliojimą) gali pavesti asistuoti santuokai tikintiesiems pasauliečiams, vyrams ar moterims. Atsižvelgiant į vietos poreikius, reikėtų apsvarstyti galimybę išplėsti ir įtvirtinti šias tikinčiųjų pasauliečių tarnavimo galimybes. Galiausiai dar yra spontaniškos tarnystės, kurioms nereikia jokių papildomų sąlygų ar aiškaus pripažinimo. Jos rodo, kad visi tikintieji su savo dovanomis ir charizmomis įvairiais būdais dalyvauja misijoje.

77. Tikintiesiems pasauliečiams, tiek vyrams, tiek moterims, reikia suteikti daugiau galimybių dalyvauti vadovaujantis bendradarbiavimo ir diferencijuotos bendros atsakomybės dvasia, taip pat ieškoti kitų tarnavimo ir steigtinų tarnysčių formų atsižvelgiant į mūsų laikų pastoracinius poreikius. Sinodiniame procese išryškėjo keletas konkrečių poreikių, į kuriuos reikia atsiliiepti paisant skirtingų kontekstų:

a) platesnis pasauliečių vyrų bei moterų dalyvavimas bažnytinės įžvalgos procesuose ir visuose sprendimų priėmimo etapuose (rengimosi priimti sprendimus ir jų nutarimo etapuose);

b) platesnės galimybės pasauliečiams bei pasaulietėms užimti atsakingas pareigas vyskupijoje ir bažnytinėse institucijose, įskaitant seminarijas, institutus ir teologijos fakultetus, atitinkamai derinant prie galiojančių nuostatų;

c) labiau pripažintinas ir remtinas pašvęstųjų vyrų bei moterų gyvenimas, charizmos ir jų darbas einant atsakingas bažnytines pareigas;

d) didintinas kvalifikuotų pasauliečių vyrų bei moterų, dirbančių teisėjais kanoniniuose procesuose, skaičius;

e) būtinybė veiksmingai pripažinti Bažnyčioje ir jos institucijose įdarbintų asmenų orumą ir gerbti jų teises.

78. Sinodinis procesas atnaujino suvokimą, kad klausymasis yra kiekvieno Bažnyčios gyvenimo aspekto esminis elementas: jis svarbus teikiant sakramentus, ypač Sutaikinimo sakramentą, vedant katechezę, ugdant, pastoraciškai palydint. Asamblėjoje atkreiptas dėmesys į pasiūlymą įsteigti išklausymo ir palydėjimo tarnystę, buvo parodytos įvairios jos taikymo perspektyvos. Kai kurie dalyviai tam pritarė, nes tokia tarnystė būtų pranašiškas būdas pabrėžti klausymosi ir palydėjimo svarbą bendruomenėje. Kitų teigimu, klausymasis ir lydėjimas yra visų pakrikštytųjų užduotis, todėl specialios tarnystės nereikia. Dar kiti pabrėžė, jog reikia išsamiau panagrinėti, pavyzdžiui, šios galimos tarnystės santykį su dvasiniu palydėjimu, pastoraciniu konsultavimu ir Sutaikinimo sakramento šventimu. Taip pat buvo išsakyta mintis, kad galima išklausymo ir palydėjimo tarnystė turėtų būti ypač orientuota į esančius bažnytinės bendruomenės pakraštyje, į tuos, kurie buvo nutolę ir grįžta, ieško tiesos ir nori, kad jiems būtų padedama susitikti su Viešpačiu. Todėl šiuo klausimu reikia toliau tęsti svarstymą siekiant įžvalgos. Vietiniuose kontekstuose, kur šis poreikis jaučiamas stipriausiai, bus galima skatinti eksperimentus ir sukurti galimus modelius, kuriais remiantis būtų galima siekti įžvalgos.

III dalis – „Užmeskite tinklą“

Atsivertimas procesų srityje

Jėzus jiems tarė: „Vaikeliai, ar neturite ko valgyti?“ Tie atsakė: „Ne.“ Tuomet jis pasakė: „Užmeskite tinklą į dešinę nuo valtės, ir pagausite.“ Taigi jie užmetė ir jau nebeįstengė jo patraukti dėl žuvų gausybės (Jn 21, 5–6).

79. Žvejyba nedavė vaisių, todėl dabar laikas grįžti į krantą. Tačiau pasigirsta autoritetingas Balsas, raginantis padaryti tai, ko patys mokiniai nebūtų darę, nurodantis galimybę, kurios jų akys ir protas negalėjo suvokti: „Užmeskite tinklą į dešinę nuo valtės, ir pagausite.“ Sinodinio proceso metu stengėmės įsiklausyti į šį Balsą ir priimti tai, ką jis mums sako. Melsdamiesi ir palaikydami brolišką dialogą pripažinome, kad bažnytinis įžvalgos siekimas, rūpinimasis sprendimų priėmimo procesais ir įsipareigojimas atsiskaityti bei įvertinti priimtų sprendimų rezultatus yra praktika, kuria atsiliepiame į Žodį, rodantį mums misijos kelius.

80. Šios trys praktikos glaudžiai susijusios. Sprendimų priėmimo procesams reikalinga bažnytinė įžvalga, tam reikia įsiklausymo pasitikėjimo atmosferoje, o šią savo ruožtu palaiko skaidrumas ir atskaitomybė. Pasitikėjimas privalo būti abipusis: sprendimus priimantys asmenys turi gebėti pasitikėti Dievo tauta ir jos klausytis, o ši savo ruožtu gebėti pasitikėti valdžios vykdytojais. Šioje integralioje vizijoje pabrėžiama, kad kiekviena iš šių praktikų priklauso nuo kitų ir jas palaiko, ir tai padeda Bažnyčiai vykdyti savo misiją. Siekiant dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, grindžiamuose bažnytine įžvalga, ir vadovautis skaidrumo, atskaitomybės ir rezultatų vertinimo kultūra, būtinas tinkamas ugdymas, kuris būtų ne tik techninio pobūdžio, bet apimtų ir teologinius, biblinius bei dvasinius šių dalykų pagrindus. Visiems pakrikštytiesiems svarbus toks ugdymas, kuris padėtų liudyti, įsipareigoti misijai, siekti šventumo ir tarnystės ir kuriame būtų pabrėžiama bendra atsakomybė. Einantiems atsakingas pareigas arba tarnaujantiems bažnytinės įžvalgos srityje reikia ypatingo pobūdžio ugdymo.

Bažnytinė įžvalga dėl misijos

81. Norint skatinti santykius, kurie palaikytų ir orientuotų Bažnyčios misiją, pirmiausia reikia vadovautis evangeline išmintimi, kuri leido Jeruzalės apaštališkajai bendruomenei pirmojo sinodo rezultatus užantspauduoti žodžiais: „Šventajai Dvasiai ir mums pasirodė teisinga“ (Apd 15, 28). Tokią įžvalgą galime vadinti „bažnytine“, nes ją vykdo Dievo tauta, orientuodamasi į misiją. Dvasia, kurią Tėvas atsiuntė Jėzaus vardu ir kuri visko moko (plg. Jn 14, 26), visais laikais veda tikinčiuosius „į tiesos pilnatvę“ (Jn 16, 13). Jai nuolat būnant ir veikiant, „ši apaštalų kilmės Tradicija pažengia pirmyn“ (DV, 8). Dievo tauta, šaukdama Dvasios šviesos ir būdama Kristaus pranašiškosios funkcijos dalininkė (plg. LG, 12), „įvykiuose, reikalavimuose ir troškimuose, kuriuose ji turi dalį kartu su kitais mūsų amžiaus žmonėmis, stengiasi įžvelgti Dievo dalyvavimo ir plano ženklus“ (GS, 11). Tokia įžvalga naudojasi visomis išminties dovanomis, kurias Viešpats paskirsto Bažnyčioje, ir yra grindžiama *sensus fidei* nuovoka, Dvasios perduota visiems pakrikštytiesiems. Tokia dvasinė nuostata turi būti iš naujo suvokiamas ir perorientuojamas sinodinės misionieriškos Bažnyčios gyvenimas.

82. Bažnytinė įžvalga yra ne organizacinis metodas, bet dvasinė praktika, kurią reikia išgyventi per tikėjimą. Tam reikia vidinės laisvės, nuolankumo, maldos, abipusio pasitikėjimo, atvirumo naujybei ir atsidavimo Dievo valiai. Tai niekada nėra tik asmeninio ar grupinio požiūrio teigimas, taip pat nėra apibendrinimas, paprastai susumuojant individualias nuomones; įžvalgos metu kiekvienas, kalbėdamas pagal sąžinę, yra atviras išklausti, kuo pagal sąžinę dalijasi kiti, ir drauge stengiasi atpažinti, „ką Dvasia skelbia Bažnyčioms“ (Apr 2, 7). Bažnytinė įžvalga, kurios vyksme numanomas visų dalyvaujančiųjų indėlis, yra tiek sinodiškumo sąlyga, tiek ir jo privilegijuota

išraiška – per įžvalgą drauge išgyvenama bendrystė, misija ir dalyvavimas. Įžvalga tuo turtingesnė, kuo labiau visi būna išklausomi. Todėl reikia skatinti, kad kuo plačiau būtų dalyvaujama įžvalgos procesuose, ypač įtraukiant tuos, kurie yra krikščionių bendruomenės ir visuomenės pakraščiuose.

83. Dievo žodžio klausymasis yra visokios bažnytinės įžvalgos atspirtis ir kriterijus. Šventieji Raštai liudija, kad Dievas kalbėjo savo tautai, o galiausiai Jėzuje mums davė viso Apreiškimo pilnatvę (plg. DV, 2); Rašte nurodomos vietos, kur galime išgirsti Jo balsą. Dievas su mumis pirmiausia bendrauja liturgijoje, nes pats Kristus kalba, „kai Bažnyčioje skaitomas Šventasis Raštas“ (SC, 7). Dievas kalba per gyvąją Bažnyčios Tradiciją, jos magisteriumą, asmeninį ar bendruomeninį Šventojo Rašto apmąstymą ir liaudiškojo pamaldumo praktikas. Dievas ir toliau apsireiškia per vargšų šauksmą ir žmonijos istorijos įvykius. Dievas taip pat bendrauja su savo tauta per kūrinių ir jos elementus; kūrinija pačia egzistencija nurodo į Kūrėjo veikimą, pilną gyvybę teikiančios Dvasios buvimo. Galiausiai Dievas kalba per kiekvieno žmogaus asmeninę sąžinę, kuri yra „slapčiausias žmogaus branduolys ir šventovė, kurioje jis esti vienas su Dievu, kalbančiu jo viduje“ (GS, 16). Bažnytinė įžvalga reikalauja nuolat rūpintis ir ugdyti sąžinę bei brandinti *sensus fidei*, kad nebūtų apleista nė viena vieta, kur Dievas kalba ir ateina susitikti su savo tauta.

84. Bažnytinės įžvalgos etapai gali būti įvairiai suskirstyti atsižvelgiant į vietą ir tradicijas. Remiantis sinodine patirtimi galima išskirti kai kuriuos pagrindinius elementus, kurių nedera apleisti:

a) aiškus įžvalgos objekto pristatymas ir atitinkamos informacijos bei priemonių jam suprasti suteikimas;

b) tinkamas pasiruošimo laikas – per maldą, Dievo žodžio klausymąsi ir temos apmąstymą;

c) vidinės laisvės nuostata, t. y. laisvė nebūti saistomiems savo asmeninių ar grupinių interesų ir įsipareigoti siekti bendrojo gėrio;

d) dėmesingas ir pagarbus įsiklausymas į kiekvieno asmens žodį;

e) poreikis ieškoti kuo platesnio sutarimo, kuris pasiekiamas per tai, kas labiausiai „uždega širdis“ (plg. Lk 24, 32), neslepiant konfliktų ir neieškant bet kokia kaina daromų kompromisų;

f) procesui vadovaujantis asmuo suformuluoja pasiektą konsensumą ir pateikia visiems dalyviams, kad jie galėtų pareikšti, ar jam pritaria, ar ne.

Įžvalgos pagrindu subręsta atitinkamas sprendimas, kuris įpareigoja visus jo laikytis, net tuos, į kurių nuomonę nebuvo atsižvelgta; numatomas taip pat sprendimo recepcijos bendruomenėje laikotarpis, kuris gali lemti vėlesnius patikrinimus ir įvertinimus.

85. Įžvalgos visada siekiama konkrečiame kontekste, kurio sudėtingumą ir ypatumus reikia kuo geriau pažinti. Kad įžvalga būtų veiksminga ir „bažnytinė“, dera pasitelkti reikiamas priemones: tinkamą Biblijos tekstų egzegezę, padedančią juos aiškinti ir suprasti, vengiant dalinio ar fundamentalistinio požiūrio; Bažnyčios tėvų ir magisterinį mokymą, atsižvelgiant į skirtingą mokymo autoritetingumą laipsnį; įvairių teologijos disciplinų indėlį; humanitarinių, istorinių, socialinių ir administracinių mokslų indėlį, – be to neįmanoma nuodugniai pažinti įžvalgos vyksmo ir jos siekio konteksto.

86. Bažnyčioje egzistuoja daug įvairių priegų ir patikrintų metodikų, kuriomis siekiama įžvalgos. Ši įvairovė yra turtas: įvairios priegos, tinkamai pritaikytos skirtingiems kontekstams, gali pasirodyti vaisingos. Žvelgiant į bendrą misiją, svarbu palaikyti nuoširdų skirtingų priegų dialogą išlaikant kiekvienos savitumą, taip pat vengiant užsisklendimo savo tapatybėje. Vietinėse

Bažnyčiose, pradedant mažomis bažnytinėmis bendruomenėmis ir parapijomis, labai svarbu pasiūlyti ugdymo galimybes, kad būtų skleidžiama ir puoselėjama į misiją orientuota bažnytinės įžvalgos kultūra, ypač tarp atsakingų asmenų. Ne mažiau svarbu rūpintis palydėtojų arba moderatorių ugdymu: įžvalgos procesuose jų indėlis dažnai būna lemiamas.

Sprendimų priėmimo proceso struktūra

87. Sinodinėje Bažnyčioje „visa bendruomenė, su laisvai išgyvenama ir turtinga savo narių įvairove, yra kviečiama melstis, klausytis, analizuoti, vesti dialogą, siekti įžvalgos ir patarti priimant sprendimus“ (TTK, 68) dėl misijos. Veiksmingiausias sinodinės Bažnyčios ugdymo būdas yra skatinti kuo platesnį visos Dievo tautos dalyvavimą sprendimų priėmimo procesuose. Jei iš tiesų sinodiškumas nustato Bažnyčiai būdingą gyvenimo ir veikimo būdą, tai tuo pačiu jis nurodo ir esminę jos misijos vykdymo praktiką: siekti įžvalgos, pasiekti sutarimą, priimti sprendimus pasitelkiant įvairias sinodiškumo struktūras bei institucijas.

88. Viešpaties pašauktų ir pasiūstų mokinių bendruomenė nėra vienformis ar amorfiškas subjektas. Ji yra Jo Kūnas, turintis daug ir įvairių narių, istorinis bendruomeninis subjektas, kuriame Dievo Karalystė esti kaip „ūglis ir pradžia“, tarnaujanti Karalystės atbaigai visoje žmonių giminėje (plg. LG, 5). Jau Bažnyčios tėvai bendruomeninį Dievo tautos misijos pobūdį apmąsto trejopu „nieko be“ (*nihil sine*) principu: „nieko be vyskupo“ (šv. Ignacas Antiochietis. Laiškas traliečiams, 2.2), „nieko be pasitarimo su kunigais, nieko be tautos pritarimo“ (šv. Kiprijonas Kartaginietis, Laiškas broliams kunigams ir diakonams, 14.4). Kai ši *nihil sine* logika pažeidžiama, Bažnyčios tapatybė užtemdoma, o jos misija apsunkinama.

89. Tokia eklesiologinė sąsaja nulemia įsipareigojimą skatinti dalyvavimą remiantis diferencijuota bendra atsakomybe. Kiekvienas bendruomenės narys turi būti gerbiamas: vertinami jo gebėjimai bei dovanos siekiant bendro sprendimų priėmimo. Atsižvelgiant į bendruomenės dydį, reikalingos daugiau ar mažiau struktūruotos institucinio tarpininkavimo formos. Galiojančiose teisės normose jau yra numatytos įvairaus lygmens dalyvaujamosios struktūros, kurios bus aptariamoms toliau šiame dokumente.

90. Siekiant patobulinti sprendimų priėmimo procesų veiksmingumą, tikslinga apmąstyti tų procesų struktūrinį išdėstymą. Jį paprastai sudaro pasirengimo arba analizės etapas „per bendrą įžvalgą, konsultacijas ir bendradarbiavimą“ (TTK, 69); jame pateikiama informacija remia tolesnį nutarimo dėl sprendimo etapą, už kurį atsakinga kompetentinga institucija. Šie du etapai tarpusavyje nekonkuruoja ir neprieštaruoja vienas kitam, tačiau jų tvarka garantuoja, kad priimami sprendimai išreikštų visų klusnumą tam, ko Dievas nori savo Bažnyčiai. Todėl būtina skatinti procedūras, garantuojančias, kad abipusiškumas tarp susirinkimo ir pirmininkaujančio asmens būtų veiksmingas Dvasiai atviroje ir abipusio pasitikėjimo atmosferoje, ieškant kuo vieningesnio, galimai vienbalsio sutarimo. Procesas taip pat turi apimti sprendimo įgyvendinimo ir jo įvertinimo etapą; jo metu naujaip įsitraukia dalyvaujantys subjektai.

91. Yra atvejų, kai pagal galiojančias teisės normas numatyta, kad vykduojantieji valdžią, prieš priimdami sprendimą, privalo konsultuotis. Vykduojantieji pastoracinę valdžią privalo išklausti konsultacijoje dalyvavusius asmenis, todėl nebegali elgtis taip, tarsi jų nebūtų išklause. Todėl jie neturi nukrypti nuo konsultacijoje pasiektos sutarimo, nebent turėtų nusveriantį argumentą (plg. KTK, kan. 127, § 2, 2°; RBKK kan. 934, § 2, 3°), kurį privalo tinkamai išreikšti. Kaip ir bet kurioje pagal teisingumą gyvenančioje bendruomenėje, Bažnyčioje valdžios vykdymas nėra savavališkas valios primetimas. Įvairiais būdais vykdoma valdžia visada tarnauja bendrystei ir padeda priimti Kristaus tiesą, kurioje ir į kurią Šventoji Dvasia mus veda skirtingais laikais ir aplinkybėmis (plg. Jn 14, 16).

92. Sinodinėje Bažnyčioje vyskupo, vyskupų kolegijos ir Romos vyskupo kompetencija priimti sprendimus yra neatimama, nes ji įsišaknijusi Kristaus įsteigtoje hierarchinėje Bažnyčios struktūroje, kuri tarnauja vienybei ir gerbia teisėtą įvairovę (plg. *LG*, 13). Tačiau ta valdžios kompetencija nėra besąlygiška: negalima ignoruoti krypties, kuri išryškėja konsultaciniame procese kaip teisingos įžvalgos rezultatas, ypač jei tai vyksta dalyvavimą įgalinančioje struktūroje. Todėl nedera supriešinti konsultavimosi ir nutarimo dėl sprendimo: Bažnyčioje nutariama dėl sprendimo visiems padedant, niekada nenusprendžiama be vykdančiųjų pastoracinę valdžią, kurie nutaria dėl sprendimo savo tarnybos galia. Todėl turi būti peržiūrėta iš naujo Kanonų teisės kodekse pasikartojanti formulė, kuria nusakoma „tik konsultacinė“ (*tantum consultivum*) balsio teisė, kad būtų pašalintos galimos dviprasmybės. Atrodo tikslinga peržiūrėti kanonines normas sinodiniu požiūriu, kuris paaiškintų konsultacinio ir sprendžiamojo aspekto skirtumą ir pateiktų atitinkamas formuluotes, taip pat nušviestų atsakomybę tų asmenų, kurie dalyvauja sprendimų priėmimo procesuose vykdydami įvairias funkcijas.

93. Sprendimų priėmimo procesų rezultatus lemiantys veiksniai yra rūpinimasis tvarkinga proceso eiga ir aiškus dalyvių atsakomybės prisiėmimas.

a) Vykdantieji valdžią privalo: aiškiai apibrėžti objektą, kurio atžvilgiu konsultuojamasi ir priimamas sprendimas, taip pat subjektą, atsakingą už nutarimą dėl sprendimo; nustatyti asmenis, su kuriais turi būti konsultuojamasi, tiek turinčius specialią kompetenciją, tiek tuos, su kuriais susijęs svarstomas dalykas; užtikrinti, jog visi dalyviai turėtų realią galimybę susipažinti su atitinkama informacija, kad galėtų pagrįstai suformuluoti savo nuomonę.

b) Asmenys, kurie konsultacijoje pareiškia savo asmeninę nuomonę arba kaip kolegialaus organo nariai, prisiima atsakomybę pateikti nuomonę nuoširdžiai ir atvirai, pagal savo žinias ir sąžinę; gerbti gautos informacijos konfidencialumą; aiškiai suformuluoti savo nuomonę, nurodant pagrindinius jos aspektus, kad valdžios vykdytojas, jei nutartų priimti kitokį sprendimą nei gauta nuomonė, galėtų paaiškinti, kaip į ją buvo atsižvelgta sprendžiant.

c) Kompetentingam valdžios vykdytojui suformulavus nutarimą dėl sprendimo, atsižvelgus į konsultavimosi procesą ir aiškiai nurodžius sprendimo motyvus, visi – dėl pakrikštytuosius vienijančio bendrystės ryšio – privalo jį gerbti ir įgyvendinti, net jei jis neatitinka jų požiūrio, taip pat jie įpareigojami sąžiningai dalyvauti ir vertinimo etape. Visada išlieka galimybė kreiptis į aukštesnę valdžios instituciją teisės nustatytais būdais.

94. Teisingai ir ryžtingai sinodiniu stiliumi įgyvendinus sprendimų priėmimo procesus, bus paskatintas Dievo tautos dalyvavimas, ypač per kanonų teisėje numatytus institucinius tarpininkus, pirmiausia per dalyvavimą įgalinančias struktūras. Jei artimiausiu metu nebus konkrečių pokyčių, sinodinės Bažnyčios vizija liks nepatikima, ir tai atstums tuos Dievo tautos narius, kurie stiprybės ir vilties sėmėsi iš sinodinės kelionės. Vietinės Bažnyčios turi rasti tinkamų būdų, kaip šiuos pokyčius įgyvendinti.

Skaidrumas, atskaitomybė, vertinimas

95. Nutarimas dėl sprendimo neužbaigia sprendimų priėmimo proceso. Nutarimą dėl sprendimo turi lydėti atskaitomybės ir įvertinimo praktika, vykdoma evangelinių kriterijų įkvėpta skaidrumo dvasia. Atskaitomybė bendruomenei už savo tarnystę priklauso seniausiai, apaštališkąją Bažnyčią siekiančiai tradicijai. Apaštalų darbų 11 skyriuje pateikiamas pavyzdys: kai Petras, pakrikštijęs pagonį Kornelijų, grįžta į Jeruzalę, apipjaustyti tikintieji jam priekaištavo: „Tu nuėjai pas neapipjaustytus vyrus ir su jais valgei!“ (Apd 11, 2–3). Petras atsako pateikdamas savo veiksmų motyvus.

96. Kalbant apie skaidrumą, iškilio poreikis paaiškinti jo reikšmę susiejant ją su eile kitų sąvokų, kaip antai tiesa, lojalumas, aiškumas, sąžiningumas, integralumas, nuoseklumas, taip pat neskaidrumo, veidmainystės ir dviprasmiškumo atmetimas, paslėptų motyvų nebuvimas. Buvo daroma nuoroda į evangelinį palaiminimą, skirtą tyraširdžiams (plg. Mt 5, 8), įsakymą būti paprastais, „neklastingiems kaip balandžiai“ (Mt 10, 16) ir apaštalo Pauliaus žodžius: „... mes susilaikome nuo slaptų gėdingų darbų, nesileidžiame į gudravimus ir neklastojame Dievo žodžio, bet atviru tiesos skelbimu prisistatome kiekvieno žmogaus sąžinei Dievo akivaizdoje“ (2 Kor 4, 2). Taigi turima omenyje pamatinė Šventuoju Raštu grindžiama nuostata, o ne administracinių ar procedūrinių reikalavimų rinkinys. Tikra evangeline prasme suvokiamas skaidrumas nekelia grėsmės privatumo bei konfidencialumo pagarbai, taip pat asmenų, jų orumo ir teisių apsaugai, net ir susidūrus su nepagrįstais civilinės valdžios reikalavimais. Tačiau visa tai niekada negali pateisinti Evangelijai prieštaraujančių praktikų ar tapti dingstimi apeiti ar nuslėpti veiksmus prieš blogį. Bet kuriuo atveju, kalbant apie išpažinties paslaptį, „sakramentinis antspaudas yra būtinas, ir jokia žmogiškoji valdžia neturi jurisdikcijos jo atžvilgiu ir negali į tai pretenduoti“ (Pranciškus. Kalba Apaštališkosios penitenciarijos organizuojamų 30-ųjų kursų dėl vidinio forumo dalyviams, 2019 m. kovo 29 d.).

97. Aptartoji skaidrumo nuostata laiduoja pasitikėjimą ir patikimumą, kurių reikia dėmesingai į santykius žvelgiančiai sinodinei Bažnyčiai. Kai šis pasitikėjimas pažeidžiamas, labiausiai nukenčia silpniausieji ir pažeidžiamiausi. Ten, kur Bažnyčia pasitikima, skaidrumo, atskaitomybės ir įvertinimo praktikavimas padeda stiprinti jos patikimumą; tos praktikos tampa dar svarbesnės ten, kur Bažnyčios patikimumą reikia atkurti. Tai ypač svarbu nepilnamečių ir pažeidžiamų asmenų apsaugos srityje.

98. Bet kuriuo atveju šios praktikos padeda užtikrinti Bažnyčios ištikimybę savo misijai. Jų nebuvimas yra vienas iš klerikalizmo padarinių ir kartu jį skatinančių veiksnių. Klerikalizmas grindžiamas implicitiška prielaida, esą Bažnyčioje valdžią turintys asmenys nėra atskaitingi už savo veiksmus ir sprendimus, tarsi jie būtų izoliuoti ar viršesni už likusią Dievo tautą. Skaidrumo ir atskaitomybės reikėtų reikalauti ne tik tada, kai susiduriama su seksualiniu, finansiniu ir kitokiu piktnaudžiavimu. Tai taip pat sietina su ganytojų gyvenimo būdu, pastoraciniais planais, evangelizacijos metodais ir būdais, kuriais Bažnyčioje reiškiamą pagarbą žmogaus orumui, pavyzdžiui, rūpinantis darbo sąlygomis jos institucijose.

99. Jei sinodinė Bažnyčia nori būti svetingai kviečianti, atskaitomybė turi tapti įprasta praktika visuose lygmenyse. Tačiau vadovaujančias pareigas užimantiems asmenims tenka didesnė atsakomybė, ir jie yra pašaukti atsiskaityti Dievui ir jo tautai. Nors per šimtmečius buvo išsaugota praktika atsiskaityti vyresniesiems, būtina atgaivinti tokį atskaitomybės aspektą, kuris ragintų valdžios vykdytojus teikti ataskaitą bendruomenei. Šiuo požiūriu įkvėpimo galima semtis iš pašvęstojo gyvenimo patirties ir jame susiformavusių institucijų bei procedūrų (tokių kaip kapitulos, kanoninės vizitacijos ir kt.).

100. Taip pat reikalingos struktūros bei formos, kuriomis būtų galima reguliariai vertinti visokio pobūdžio tarnybinę atsakomybę. Vertinimas nereiškia nuosprendžio konkretaus asmens atžvilgiu; vertinimu veikiau išryškinami pozityvūs aspektai ir tobulintinos sritys tarnybinę atsakomybę turinčių asmenų veikloje. Tai padeda Bažnyčiai mokytis iš patirties, iš naujo derinti veiksmų planus ir išlikti dėmesingai Šventosios Dvasios balsui, koncentruojantis į sprendimų, susijusių su misija, rezultatus.

101. Vietinės Bažnyčios, ypač jų grupiniai junginiai, turi ne tik laikytis to, kas jau numatyta kanoninėse normose dėl kontrolės kriterijų bei mechanizmų, bet ir sinodiniu būdu sukurti veiksmingas atskaitomybės ir vertinimo formas bei procedūras: jos turi būti pritaikytos įvairioms aplinkybėms, atsižvelgiant į civilinę teisinio reguliavimo sistemą, teisėtus visuomenės lūkesčius ir šios srities kompetentingų specialistų prieinamumą. Šiame darbe dera teikti pirmenybę vertinimo

metodologijoms, skatinančioms dalyvavimą; taip pat pasitelkti kompetentingus asmenis, ypač pasauliečius, turinčius daugiau patirties atskaitomybės ir vertinimo procesuose, taip pat siekti įžvalgos atpažįstant pilietinėje visuomenėje jau esamą gerą patirtį ir ją pritaikant bažnytiniam kontekstui. Tai, kaip atskaitomybės ir vertinimo procesai įgyvendinami vietos lygmeniu, įtrauktina į *ad limina* vizitų metu pateikiamą ataskaitą.

102. Atrodo, kad būtina užtikrinti bent jau išvardytų dalykų funkcionavimą įvairioms aplinkybėms pritaikytomis formomis:

a) garantuoti veiksmingą ekonominių reikalų tarybų veiklą;

b) veiksmingai įtraukti Dievo tautą, ypač kompetentingiausius jos narius, į pastoracinį ir ekonominį planavimą;

c) rengti ir skelbti (atsižvelgiant į vietos aplinkybes ir prieinama forma) metinę finansinę ataskaitą, kiek įmanoma, patikrintą išorės auditorių, joje skaidriai parodant Bažnyčiai ir jos institucijoms priklausančių laikinųjų gėrybių ir finansinių išteklių valdymą;

d) rengti ir skelbti metinę misijinės veiklos ataskaitą, kurioje, be kita ko, būtų parodytos iniciatyvos, kurių imtasi nepilnamečių ir pažeidžiamų asmenų apsaugos srityje; taip pat parodoma, kaip pasauliečiams atveriamos galimybės užimti vadovaujančias pareigas bei skatinama juos dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, nurodant dalyvavimo proporcijas pagal lytį;

e) periodiškai vertinti visų Bažnyčioje atliekamų tarnybų ir užduočių vykdymą.

Turime suvokti, kad tai nėra savitikslis biurokratinis įpareigojimas, bet pastanga komunikuoti, galinti tapti galinga ugdymo priemone keičiant kultūrą; ji taip pat padeda pamatyti daugelį vertingų Bažnyčios ir jos institucijų iniciatyvų, kurios pernelyg dažnai lieka paslėptos.

Sinodiškumas ir dalyvavimo struktūros

103. Pakrikštųjų dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose, taip pat atskaitomybės ir vertinimo praktikavimas vykdomas per institucinį tarpininkavimą, pirmiausia per dalyvavimo struktūras, kurios vietos Bažnyčios lygmeniu jau numatytos kanonų teisėje. Lotynų Bažnyčioje tai yra: vyskupijos sinodas (plg. KTK, kan. 466), kunigų taryba (plg. KTK, kan. 500, § 2), vyskupijos pastoracinė taryba (plg. KTK, kan. 514, § 1), parapijos pastoracinė taryba (plg. KTK, kan. 536), vyskupijos ir parapijos ekonominių reikalų taryba (plg. KTK, kan. 493 ir 537). Rytų Katalikų Bažnyčiose tai: eparchijos susirinkimas (plg. RBKK, kan. 235 ir t.), eparchijos ekonominių reikalų taryba (plg. RBKK, kan. 262 ir t.), kunigų taryba (RBKK, kan. 264), eparchijos pastoracinė taryba (RBKK, kan. 272 ir t.), parapijų tarybos (plg. RBKK, kan. 295). Narių dalyvavimas jose grindžiamas atliekamu bažnytiniu vaidmeniu pagal įvairiais būdais diferencijuotą atsakomybę (atsižvelgiant į charizmas, tarnystes, patirtis ar kompetenciją ir t. t.). Kiekviena iš šių instancijų dalyvauja atlikdamos įžvalgą, kurios reikia Evangelijai skelbti ir įkultūrinti, misijai bendruomenės aplinkoje vykdyti ir bendruomenę sudarančių pakrikštųjų liudijimui skleisti. Jos taip pat nustatytomis formomis dalyvauja sprendimų priėmimo procesuose ir pačios tampa atskaitomybės bei vertinimo lauku, nes savo ruožtu turi vertinti savo darbą ir už jį atsiskaityti. Dalyvavimo struktūros yra viena perspektyviausių poveikio sričių siekiant sparčiai įgyvendinti sinodines gaires, lemiančias per trumpą laiką pastebimus pokyčius.

104. Sinodinė Bažnyčia remiasi šių dalyvavimo struktūrų egzistavimu, veiksmingumu ir realiu – ne vien nominaliu – gyvybingumu, taip pat jų veikimu pagal kanonines nuostatas ar teisėtus papročius, laikantis jų veiklą reglamentuojančių statutų bei taisyklių. Todėl jos turėtų tapti

privalomos, kaip buvo reikalaujama visuose sinodinio proceso etapuose, kad galėtų visapusiškai atlikti savo vaidmenį ne tik formaliai, bet ir įvairioms vietos aplinkybėms tinkama forma.

105. Be to, atrodo tikslinga daryti poveikį šių struktūrų veiklai, pradėdant nuo sinodinio darbo metodikos taikymo. Atspirtis galėtų būti atitinkamai pritaikomas pokalbis Dvasioje. Ypatingą dėmesį reikia skirti tam, kaip į šias struktūras skiriami nariai. Kai nenumatomi rinkimai, turėtų būti surengta sinodinė konsultacija, kuri kiek įmanoma geriau atspindėtų bendruomenės ar vietinės Bažnyčios tikrovę, o vykduojantieji valdžią turėtų paskirti narius remdamiesi konsultavimosi rezultatais, paisydami pirmiau aprašyto konsultavimosi ir nutarimo sprendimo santykio. Taip pat reikėtų numatyti, kad vyskupijos ir parapijos pastoracinių tarybų nariai turėtų teisę siūlyti į darbotvarkę įtrauktinus klausimus, analogiškai kaip tai daroma kunigų taryboje.

106. Tokį pat dėmesį dera skirti dalyvavimo struktūrų sudėčiai, kad būtų skatinamas aktyvesnis moterų, jaunimo ir vargo ar atskirties sąlygomis gyvenančių asmenų įtraukimas. Labai svarbu, kad į šias struktūras įeity pakrikštytieji, įsipareigoję liudyti tikėjimą įprastoje gyvenimo tikrovėje ir socialinėje dinamikoje, pasižymintys pripažinta apaštališka ir misionieriška nuostata, o ne vien tie, kurie dalyvauja organizuojant vidinį bendruomenės gyvenimą ir tarnystes. Tai padės vykdyti bažnytinę įžvalgą dėl didesnio atvirumo, gebėjimo analizuoti tikrovę ir daugiopų perspektyvų. Skirtinguose kontekstuose, atsižvelgiant į poreikius, gali būti tikslinga numatyti kitų Bažnyčių ir krikščioniškųjų bendruomenių atstovų dalyvavimą, panašiai kaip tai vyko Sinodo asamblėjoje, arba numatyti toje teritorijoje esančių kitų religijų atstovų dalyvavimą. Vietinės Bažnyčios ir jų grupiniai junginiai gali lengviau nurodyti tam tikrus dalyvavimo struktūrų sudėties kriterijus, tinkamus kiekvienam kontekstui.

107. Asamblėja ypatingą dėmesį skyrė reformų patirčiai ir jau vykdomoms gerosioms praktikoms, pavyzdžiui, skirtingais lygmenimis kuriamiems pastoracinių tarybų tinklams: bazinių bendruomenių, parapijų ir regionų, taip pat vyskupijų. Kaip konsultavimosi ir įsiklausymo modelį taip pat siūloma reguliariai rengti bažnytinius susirinkimus visais lygmenimis; siektina neapsiriboti konsultavimosi Katalikų Bažnyčioje, bet būti atviriems ir įsiklausyti į kitų Bažnyčių ir krikščioniškųjų bendrijų indėlį, taip pat domėtis kitomis regione esančiomis religijoms.

108. Asamblėja siūlo, kad vyskupijos sinodas ar eparchijos susirinkimas įgytų didesnės svarbos kaip institucija, įgalinanti vyskupą reguliariai konsultuotis su jam patikėta Dievo tautos dalimi, kaip įsiklausymo, maldos ir įžvalgos vieta, ypač kai reikia priimti sprendimus, susijusius su vietinės Bažnyčios gyvenimu ir misija. Vyskupijos sinodas taip pat gali būti atskaitomybės ir vertinimo aplinka: vyskupas jame pateikia ataskaitą apie pastoracinę veiklą įvairiuose sektoriuose, pastoracinio plano įgyvendinimą, sinodinių procesų recepciją visoje Bažnyčioje, iniciatyvas nepilnamečių ir pažeidžiamų asmenų apsaugos srityje, taip pat ataskaitą apie finansų ir laikinųjų gėrybių administravimą. Todėl šiuo klausimu būtina sustiprinti kanonines nuostatas, kad jos geriau atspindėtų kiekvienos vietinės Bažnyčios sinodinį ir misionierišką pobūdį, numatant, kad vyskupijų sinodai ir eparchijų susirinkimai rinktųsi reguliariai ir ne pernelyg retai.

IV dalis – Gausi žūklė

Atsivertimas ryšių srityje

Kiti mokiniai atsyrė valtimi [...] ir atitėpė tinklą su žuvimis. [...] Petras įlipo į valtį ir išvilko į krantą tinklą, pilną didelių žuvų, iš viso šimtą penkiasdešimt tris. Nors jų buvo tokia gausybė, tačiau tinklas nesuplyšo (Jn 21, 8. 11).

109. Tinklai, užmesti pagal Prisikėlusiojo žodį, davė gausų laimikį. Traukdami tinklus bendradarbiauja visi, ypatingas vaidmuo tenka Petru. Evangelijoje žvejyba yra kartu atliekamas veiksmas: kiekvienas turi tikslią užduotį, skirtingą, bet suderintą su kitų užduotimis. Tokia yra sinodinė Bažnyčia: ji grindžiama bendrystės ryšiais ir atveria erdves įvairioms tautoms bei kultūroms. Šiuo metu, kai vyksta dideli pokyčiai išgyvenant Bažnyčios įsišaknijimo ir piligrimystės vietas, būtina naujomis formomis puoselėti keitimąsi dovanomis ir mus vienijančius ryšius: čia mus palaiko vyskupų tarnystė, jų bendrystė tarpusavyje ir su Romos vyskupu.

Įsišakniję – ir pilgrimai

110. Evangelijos skelbimas, pažadindamas tikėjimą vyrų ir moterų širdyse, lemia Bažnyčios įkūrimą tam tikroje vietoje. Bažnyčios neįmanoma suprasti atsietai nuo jos įsišaknijimo konkrečioje teritorijoje, erdvėje ir laike, kur randasi bendra susitikimo su gelbstinčiu Dievu patirtis. Vietinis Bažnyčios aspektas išsaugo turtingą tikėjimo išraiškų įvairovę, įsišaknijusią konkrečiose kultūrinėse ir istorinėse aplinkybėse, o Bažnyčių bendrystė parodo tikinčiųjų bendrystę vienoje Bažnyčioje. Sinodinis atsivertimas kviečia kiekvieną žmogų išplėsti savo širdies erdvę – tą pirmutinę „vietą“, kurioje ataidi visi mūsų santykiai, grindžiami kiekvieno žmogaus asmeniniu santykiu su Jėzumi Kristumi ir jo Bažnyčia. Iš čia kyla ir tuo sąlygojama bet kokia sinodiškumo siekianti reforma, keičiantis priklausomybės ryšiams ir bažnytinėms vietoms. Pastoracinė veikla negali apsiriboti tik santykių puoselėjimu tarp tų žmonių, kurie ir taip jaučia vidinę tarpusavio dermę, bet turi skatinti susitikti su kiekvienu vyru ir moterimi.

111. Įsišaknijimo patirtis turi sąveikauti su giliomis socialinėmis ir kultūrinėmis permainomis, keičiančiomis vietos suvokimą. Vietos sąvoka nebegali būti suprantama tik geografiškai ir erdviškai, – mūsų laikais ji nurodo priklausymą santykių tinklui ir kultūrai, kurios teritorinis įsišaknijimas reiškiasi dinamiškiau ir lanksčiau nei bet kada anksčiau. Urbanizacija yra pagrindinis šios permainos veiksnys: šiandien pirmą kartą žmonijos istorijoje dauguma pasaulio gyventojų gyvena miestų aplinkoje. Didieji miestai dažnai yra žmonių aglomeracijos be istorijos ir tapatybės, kur žmonės gyvena tarsi salose. Tradicinių teritorinių ryšių reikšmė kinta, todėl parapijų ir vyskupijų ribos tampa mažiau apibrėžtos. Bažnyčia yra pašaukta gyventi tokioje aplinkoje, atkurti bendruomeninį gyvenimą, suteikti veidą anoniminei tikrovei ir megzti broliškus santykius. Tam reikia ne tik kuo geriau išnaudoti vis dar tinkamas struktūras, bet ir pasitelkti misionierišką kūrybingumą tyrinėjant naujas pastoracijos formas ir pritaikant konkrečius jos procesus. Tačiau nevalia pamiršti ir kaimiškos aplinkos, čia kai kurios vietovės yra tikros egzistencinės periferijos, ir joms reikia ypatingo pastoracinio dėmesio, kaip ir marginalizacijos bei atskirties vietoms.

112. Dėl įvairių priežasčių mūsų laikais didėja žmonių judumas. Pabėgėliai ir migrantai dažnai sudaro dinamiškas bendruomenes, kurios reiškiasi ir per jų religines praktikas, todėl vietos, kuriose jie įsikuria, tampa daugiakultūrės. Kai kurie iš jų palaiko glaudžius ryšius su savo kilmės šalimis, ypač per skaitmenines medijas, ir patiria sunkumų užmegzdami ryšius naujoje šalyje; kiti lieka gyventi be šaknų. Imigracijos vietų gyventojai taip pat neišvengia iššūkių, susijusių su atvykstančiųjų priėmimu. Visi susidūrę su geografinės, kultūrinės ir kalbinės kilmės įvairove patiria poveikį ir yra raginami kurti tarpkultūrines bendruomenes. Negalima nepastebėti migracijos reiškinių įtakos Bažnyčių gyvenimui. Tai gerai vaizduoja kai kurių Rytų katalikų Bažnyčių

padėtis dėl tikinčiųjų gausėjimo diasporoje; reikia naujų priemonių, kad būtų išlaikomi ryšiai su kilmės Bažnyčia ir kuriami nauji, gerbiant skirtingas dvasines ir kultūrinės šaknis.

113. Skaitmeninės kultūros plitimas, ypač akivaizdus tarp jaunimo, taip pat iš esmės keičia erdvės ir laiko suvokimą, daro įtaką kasdieniui veiklai, bendravimui ir tarpasmeniniams santykiams, įskaitant tikėjimą. Interneto teikiamos galimybės pertvarko santykius, ryšius ir sienas. Nors šiandien esame kaip niekad anksčiau susiję, dažnai patiriame vienatvę ir atskirtį. Be to, socialinėmis medijomis gali naudotis ekonominių ir politinių interesų siekiantys veikėjai, kurie, manipuluodami žmonėmis, skleidžia ideologijas ir kuria agresyvią poliarizaciją. Ši tikrovė mus užklumpa nepasirengusius ir reikalauja skirti išteklių, kad skaitmeninė aplinka taptų pranašiška misijos ir skelbimo vieta. Vietinės Bažnyčios turėtų skatinti, remti ir lydėti tuos, kurie vykdo misiją skaitmeninėje aplinkoje. Krikščioniškosios skaitmeninės bendruomenės ir grupės, ypač jaunimo, taip pat kviečiamos apmąstyti, kaip jos kuria priklausymo ryšius, skatina susitikimą ir dialogą, siūlo bendraamžių ugdymą ir plėtoja sinodinį buvimo Bažnyčia būdą. Internetas, kaip ryšių tinklas, suteikia naujų galimybių geriau išgyventi sinodinį Bažnyčios matmenį.

114. Dėl šių socialinių ir kultūrinių pokyčių Bažnyčia turi permąstyti, ką reiškia jos pačios „vietinis“ pobūdis, ir kelti klausimus dėl savo organizacinių formų, kad galėtų geriau tarnauti savo misijai. Pripažįstant įsišaknijimo konkrečiame geografiniame ir kultūriniame kontekste vertę, būtina suvokti „vietą“ kaip istorinę tikrovę, kurioje formuojasi žmogiškoji patirtis. Čia, besimezgančių santykių tinkle, Bažnyčia pašaukta išreikšti savo sakramentalumą (plg. *LG*, 1) ir vykdyti misiją.

115. Vietos ir erdvės santykis taip pat skatina apmąstyti Bažnyčią kaip „namus“. Namų įvaizdis, jei jis nėra suvokiamas kaip uždara, neprieinama erdvė, kurią reikia ginti bet kokia kaina, primena priėmimo, svetingumo ir įtraukimo galimybes. Pati kūrinija yra bendri namai, kuriuose vienos žmonijos šeimos nariai gyvena kartu su visais kitais kūriniais. Dvasios palaikomi, įsipareigojame siekti, kad Bažnyčia būtų suvokiama kaip svetingi namai, susitikimo ir išganymo sakramentas, bendrystės mokykla visiems Dievo sūnums ir dukterims. Bažnyčia taip pat yra su Kristumi keliaujanti Dievo tauta, kurioje kiekvienas pašauktas būti vilties piligrimu. Tą rodo tradicinė piligriminių kelionių praktika. Liaudiškasis pamaldumas yra viena iš sinodinės misionieriškos Bažnyčios „vietų“.

116. Vietinė Bažnyčia, suprantama kaip vyskupija ar eparchija, yra pamatinė aplinka, kurioje pilnatviškiausiai reiškiasi pakrikštytųjų bendrystė Kristuje. Joje bendruomenė susirenka švęsti Eucharistijos, kuriai vadovauja vyskupas. Kiekviena vietinė Bažnyčia turi savo vidinę struktūrą ir kartu palaiko santykius su kitomis vietinėmis Bažnyčiomis.

117. Viena pagrindinių, mums istorijos perduotų vietinės Bažnyčios sandaros formų yra parapija. Jos bendruomenė, susitinkanti švęsti Eucharistijos, yra privilegijuota santykių puoselėjimo, svetingo priėmimo, įžvalgos ir misijos vykdymo vieta. Keičiantis mūsų santykiui su teritorija, jos suvokimui ir patyrimo būdui, reikia iš naujo apsvarstyti parapijos sąrangą. Parapijai būdinga tai, kad ji yra ne rinkimų pagrindu teikiamas bendruomeninis pasiūlymas. Ji jungia skirtingų kartų, profesijų, geografinės kilmės, socialinių sluoksnių ir gyvenimo sąlygų žmones. Kad atsilieptų į naujus misijos reikalavimus, parapija kviečiama atsiverti naujoms pastoracinės veiklos formoms, kuriomis atsižvelgiama į žmonių mobilumą ir „egzistencinę teritoriją“, kur rutuliojasi jų gyvenimas. Parapija padės žmonėms įvairiais gyvenimo etapais vykdyti savo misiją pasaulyje, ypač skatindama įkrikščioninimą, siūlydama palydėjimą bei ugdymą. Tokiu būdu taps dar akivaizdžiau, kad parapija ne savitikslių, bet orientuota į misiją ir pašaukta remti daugelio žmonių įsipareigojimus, kai jie įvairiais būdais gyvena ir liudija savo tikėjimą profesinėje, socialinėje, kultūrinėje ir politinėje veikloje. Daugelyje pasaulio regionų mažos krikščionių bendruomenės arba bazinės bažnytinės bendruomenės yra ta terpė, kurioje gali klestėti reikšmingi artumo ir abipusiškumo santykiai, suteikiantys galimybę konkrečiai išgyventi sinodiškumą.

118. Pripažįstame, kad pašvęstojo gyvenimo institutai, apaštališkojo gyvenimo draugijos, taip pat asociacijos, judėjimai ir naujosios bendruomenės geba įleisti šaknis tam tikroje teritorijoje ir taip sujungti įvairias vietas ir aplinkas, taip pat nacionaliniu ar tarptautiniu lygmeniu. Dažnai būtent jų ir drauge daugelio pavienių asmenų bei neformalių grupių veikla atneša Evangeliją į pačias įvairiausias vietas: ligonines, kalėjimus, senelių namus, migrantų, nepilnamečių, atstumtųjų ir smurto aukų priėmimo centrus; ugdymo ir mokymo institucijas, mokyklas ir universitetus, vietas, kur susitinka jaunuoliai ir šeimos; į kultūros, politikos vietas, ten, kur rūpinamasi integraliu žmogaus vystymusi ir įsivaizduojamos bei kuriamos naujos bendro gyvenimo formos. Taip pat su dėkingumu žvelgiame į vienuolynus, susitelkimo ir įžvalgos aplinką: tai pranašystė, bylojanti apie „anapus“, skirta visai Bažnyčiai ir orientuojanti jos kelią. Ypatinga vyskupijos ar eparchijos vyskupo atsakomybė yra gaivinti šias įvairialypes iniciatyvas ir rūpintis vienybės ryšiais. Institutai ir susivienijimai pašaukti veikti sinergiškai su vietine Bažnyčia ir dalyvauti sinodinėje dinamikoje.

119. Reikšmingesnę Bažnyčios prezenciją mūsų laikų aplinkoje gali paskatinti „tarpinės“ erdvės tarp vietinės Bažnyčios ir visuotinės Bažnyčios, tokios kaip bažnytinės provincijos ir Bažnyčių grupiniai junginiai nacionaliniu ar žemyniniu pagrindu. Dėl padidėjusio mobilumo ir šiuolaikinių tarpusavio sąsajų, ribos tarp Bažnyčių tampa neryškios, todėl dažnai reikia mąstyti bei veikti didžiulėje „sociokultūrinėje teritorijoje“, kurioje, atmetus bet kokią „klaidingą partikuliarizmą“, krikščioniškasis gyvenimas pritaikomas „kiekvienos kultūros prigimčiai ir pobūdžiui“ (AG, 22).

Keitimasis dovanomis

120. Mūsų, kaip Jėzaus mokinių su skirtingomis charizmomis ir tarnystėmis, keliavimas drauge per įvairias vietas, taip pat keitimasis dovanomis tarp Bažnyčių veiksmingai ženklina Dievo meilę ir gailėstingumą Kristuje; tai lydi, palaiko ir Šventosios Dvasios dvelksmu kreipia žmonijos kelionę į Karalystę. Keitimasis dovanomis apima visus Bažnyčios gyvenimo aspektus. Bažnyčia yra įsteigta Kristuje kaip Dievo tauta iš visų žemės tautų, dinamiškai struktūruota vienoje visuotinėje Bažnyčioje per vietinių Bažnyčių, Bažnyčių junginių ir *sui iuris* Bažnyčių bendrystę. Ji vykdo savo misiją puoselėdama ir priimdama „visa, kas gera tautų gebėjimuose, pasiekimuose ir papročiuose, o priimdama apvalo, stiprina ir pakylėja“ (LG, 13). Apaštalo Petro paraginimas „patarnaukite vieni kitiems kaip geri daugeriopos Dievo malonės šeimininkai, sulig kiekvieno gautą malonę“ (1 Pt 4, 10) neabejotinai gali būti taikomas kiekvienai vietinei Bažnyčiai. Paradigminis ir įkvepiantis tokio apsikaitimo dovanomis pavyzdys yra lotyniškosios tradicijos Bažnyčių ir Rytų katalikų Bažnyčių bendradarbiavimas; šiandien dėl pasikeitusių ir opių istorinių aplinkybių šį bendradarbiavimą reikia ypač rūpestingai peržvegti ir permąstyti. Naują viltingą horizontą atveria pavyzdžiai, kai keitimasis dovanomis, bendrojo gėrio paieškos ir koordinuotas angažavimasis sprendžiant pasaulinės svarbos socialinius klausimus vyksta didelėse tarpvalstybinėse ir tarpkultūrinėse geografinėse teritorijose, tokiose kaip Amazonija, Kongo upės baseinas ir Viduržemio jūra.

121. Bažnyčia, tiek vietiniu lygmeniu, tiek savo katalikiškąja vienybe, siekia būti santykių tinklu, per kurį skleidžiama ir skatinama pranašystė, skelbianti susitikimo kultūrą, socialinį teisingumą, marginalizuotų grupių įtraukimą, tautų brolybę, rūpinimąsi bendrais namais. Konkretus šios pranašystės įgyvendinimas reikalauja, kad kiekvienos Bažnyčios gėrybėmis būtų dalijamasi solidarumo dvasia, be paternalizmo ir subordinacijos, gerbiant skirtingas tapatybes ir skatinant sveiką abipusiškumą, įsipareigojant, jei reikia, gydyti atminties žaizdas ir eiti susitaikymo keliu. Dovanų mainai ir dalijimasis ištekliais tarp vietinių Bažnyčių skirtinguose regionuose ugdo Bažnyčios vienybę ir kuria ryšius tarp dalyvaujančių krikščionių bendruomenių. Būtina sudaryti sąlygas, laiduojančias, kad kunigai, atvykstantys padėti dvasininkų trūkumą patiriančioms Bažnyčioms, atliktų ne tik funkcinę pagalbą, bet ir būtų ugdantis veiksnys juos siunčiančioms ir juos priimančioms Bažnyčioms. Taip pat svarbu siekti, kad ekonominė pagalba nevirstų tik globėjyška labdara, bet skatintų evangelinį solidarumą ir būtų valdoma skaidriai bei patikimai.

122. Keitimasis dovanomis taip pat labai reikšmingas siekiant visiškos ir regimos visų krikščioniškųjų Bažnyčių ir bendrijų vienybės, jis taip pat veiksmingai ženklina tikėjimu ir Kristaus meile grindžiamą vienybę, didinančią krikščioniškosios misijos patikimumą ir poveikį (plg. Jn 17, 21). Šventasis Jonas Paulius II šią ištarą pritaikė ekumeniniam dialogui: „Dialogas nėra vien minčių mainai. Tam tikra prasme tai visada dovanų mainai“ (UUS, 28). Įsipareigojimas įkūnyti vieną Evangeliją kultūrinių kontekstų, istorinių aplinkybių ir socialinių iššūkių įvairovėje lėmė tai, kad įvairios krikščioniškosios tradicijos, įsiklausydamos į Dievo žodį ir Šventosios Dvasios balsą, per šimtmečius davė gausių vaisių šventumo, meilės, dvasingumo, teologijos ir socialiniu bei kultūriniu lygmeniu reiškiamo solidarumo srityse. Atėjo metas branginti šiuos vertingus turtus: dosniai, nuoširdžiai, be išankstinio nusistatymo, su dėkingumu Viešpačiui, su abipusiu atvirumu, dovanojant juos vieni kitiems, nemanant, kad jie yra mūsų išskirtinė nuosavybė. Kitų Bažnyčių ir krikščioniškųjų bendrijų šventųjų ir tikėjimo liudytojų pavyzdys taip pat yra dovana, kurią galime priimti įtraukdami jų, ypač kankinių, atminimą į savo liturginį kalendorių.

123. 2019 m. vasario 4 d. Abu Dabyje popiežiaus Pranciškaus ir Al-Azharo didžiojo imamo Ahmedo Al-Tayyebos pasirašytame dokumente dėl žmonių brolybės siekiant taikos ir takaus sambūvio pasaulyje deklaruojamas įsipareigojimas „priimti dialogo kultūrą kaip kelią; bendrą bendradarbiavimą kaip elgsenos normą; tarpusavio supratimą kaip metodą ir kriterijų“. Tai nėra nedrąsus troškimas ar neprivalomai pasirenkamas aspektas Dievo tautai keliaujant per šiandienos istoriją. Sinodinė Bažnyčia, gyvuodama skirtingose vietose, įsipareigoja eiti šiuo keliu kartu su kitų religijų tikinčiaisiais ir kitų įsitikinimų žmonėmis, laisvai dalydamasi Evangelijos džiaugsmu ir su dėkingumu atitinkamai priimdama jų dovanas: kad visi kartu, kaip broliai ir seserys, tarpusavio mainų ir pagalbos dvasia (plg. GS, 40) ugdytų teisingumą, brolybę, taiką ir puoselėtų dialogą tarp religijų. Kai kuriuose regionuose mažos, kaimynystėje gyvenančios bendruomenės, kuriose žmonės susitinka nepaisant religinės priklausomybės, sudaro palankią terpę trejopam gyvenimo, veiklos ir maldos dialogui.

Vienybės ryšiai: vyskupų konferencijos ir bažnytiniai susirinkimai

124. Bendrystės per keitimąsi dovanomis perspektyva yra įkvepiantis kriterijus, nusakantis Bažnyčių santykius. Tai reiškia, kad skiriamas dėmesys visos Bažnyčios vienybę laiduojantiems ryšiams, drauge pripažįstant ir vertinant kiekvienos vietinės Bažnyčios savitumą, nulemtą jos gyvenimo konteksto, istorijos ir tradicijos. Sinodinio stiliaus taikymas įgalina Bažnyčias judėti skirtingu tempu. Skirtingas tempas gali būti vertinamas kaip teisėtos įvairovės išraiška ir kaip galimybė dalytis dovanomis bei abipusiai praturtėti. Ši bendra perspektyva reikalauja įžvelgti, nustatyti ir skatinti konkrečias struktūras bei praktikas, kad galėtume būti misiją vykdančiai sinodinė Bažnyčia.

125. Vyskupų konferencijos išreiškia ir įgyvendina vyskupų kolegialumą, siekdamas skatinti Bažnyčių bendrystę ir veiksmingiau reaguoti į pastoracinio gyvenimo poreikius. Jos yra pagrindinė priemonė, padedanti užmegzti ryšius, dalytis patirtimi ir gerąja praktika tarp Bažnyčių, pritaikyti krikščioniškąjį gyvenimą ir tikėjimo raišką skirtingoms kultūroms. Jos taip pat atlieka svarbų vaidmenį plėtojant sinodiškumą, įtraukiant visą Dievo tautą. Remiantis sinodiniame procese išryškėjusiais dalykais siūloma:

a) surinkti svarstymų apie teologinį ir teisinį vyskupų konferencijų statusą vaisius;

b) tiksliai apibrėžti vyskupų konferencijų doktrininės ir disciplininės kompetencijos sritį. Kolegialus šios kompetencijos vykdymas – nepažeidžiant vyskupo valdžios jam patikėtoje Bažnyčioje ir nekeliant grėsmės Bažnyčios vienybei bei katalikiškumui – gali skatinti autentišką vieno tikėjimo mokymą tinkamu ir įkultūrintu būdu įvairiomis aplinkybėmis, nustatant tinkamą liturginę, katechetinę, disciplininę, pastoracinę, teologinę ir dvasinę raišką (plg. AG, 22);

c) inicijuoti vyskupų konferencijų faktinio veikimo, episkopatų tarpusavio santykių ir santykių su Šventuoju Sostu patirties vertinimo procesą, siekiant nustatyti konkrečias įgyvendintinas reformas. Vizitai *ad limina Apostolorum* galėtų būti tinkama proga tokiam įvertinimui atlikti;

d) užtikrinti, kad visos vyskupijos priklausytų bažnytinei provincijai ir vyskupų konferencijai (plg. CD, 40);

e) konkrečiai apibrėžti bažnytinį ryšį, kylantį iš vyskupų konferencijos priimtų sprendimų, saistantį kiekvieną vyskupą, dalyvavusį priimant tuos sprendimus, taikyti juos savo vyskupijos atžvilgiu.

126. Sinodinio proceso metu 2023 m. pradžioje surengtos septynios žemyninės bažnytinės asamblėjos buvo reikšminga naujovė ir vertintinas paveldas, parodantis, kaip veiksmingai įgyvendinti Susirinkimo mokymą apie „kiekvienos didelės sociokultūrinės teritorijos“ vertę ieškant „gilesnio viso krikščioniškojo gyvenimo pritaikymo“ (plg. AG, 22). Būtina tiksliau aiškiau nustatyti jų teologinį ir kanoninį statusą, taip pat žemyninių vyskupų konferencijų grupinių junginių statusą, kad būtų galima išnaudoti jų potencialą tolesnei sinodinės Bažnyčios plėtrai. Žemyninių vyskupų konferencijų grupinių junginių pirmininkai turi ypač skatinti ir remti šios patirties tęstinumą.

127. Bažnytinėse asamblėjose (regioninėse, nacionalinėse, žemyninėse) Dievo tautai atstovaujantys ir jos įvairovę išreiškiantys nariai (taip pat ir vyskupai) dalyvauja įžvalgoje, įgalinančioje vyskopus kolegialiai priimti sprendimus, kuriuos jie privalo priimti dėl jiems patikėtos tarnybos. Ši patirtis rodo, kaip sinodiškumas leidžia konkrečiai išreikšti *visų* (šventosios Dievo tautos) įtraukimą ir *kai kurių* (vyskupų kolegijos) tarnybos dalyvavimą priimant sprendimus dėl Bažnyčios misijos. Siūloma, kad darant įžvalgą, atsižvelgus į kontekstą įvairovę, atitinkama forma būtų įtrauktos erdvės, kuriose būtų įsiklausoma ir vedamas dialogas su kitais krikščionimis, kitų religijų atstovais, valstybinėmis institucijomis, pilietinės visuomenės organizacijomis ir su visa visuomene.

128. Dėl ypatingos socialinės ir politinės padėties kai kurioms vyskupų konferencijoms sunku dalyvauti žemyninėse asamblėjose ar supranacionalinio lygmens bažnytinėse institucijose. Šventasis Sostas ieškos būdų, kaip padėti šioms vyskupų konferencijoms, skatindamas dialogą su valstybėmis ir abipusį pasitikėjimą, kad toms vyskupų konferencijoms būtų suteikta galimybė užmegzti santykius su kitomis vyskupų konferencijomis ir keistis dovanomis.

129. Siekiant „sveikos „decentralizacijos“ (EG, 16) ir veiksmingo tikėjimo įkultūrinimo, būtina ne tik pripažinti vyskupų konferencijų vaidmenį, bet ir iš naujo įvertinti dalinių susirinkimų instituciją – tiek provincijos, tiek plenarinių susirinkimų, kurių periodinis šventimas buvo privalomas didžiąją Bažnyčios istorijos dalį ir kuriuos numato Lotynų Bažnyčioje galiojanti teisė (plg. KTK kan. 439–446). Jie turėtų būti šaukiami periodiškai. Reikėtų reformuoti procedūrą, pagal kurią Šventasis Sostas pripažįsta dalinių susirinkimų išvadas (*recognitio*), kad būtų skatinamas savalaikis jų paskelbimas nurodant tikslus terminus arba grynai pastoracinių ar disciplinos klausimų (tiesiogiai nesusijusių su tikėjimo, moralės ar sakramentinės tvarkos klausimais) atveju būtų įvesta teisinė prezumpcija, prilygstanti tyliam sutikimui.

Romos vyskupo tarnyba

130. Sinodinis procesas taip pat padėjo iš naujo pažvelgti į Romos vyskupo tarnybą sinodiškumo šviesoje. Sinodiškumas simfoniškai išreiškia kiekvienai vietinei Bažnyčiai ir drauge visai Bažnyčiai būdingus aspektus: bendruomeninį („visų“), kolegialų („kai kurių“) ir asmeninį („vieno“). Šiuo požiūriu popiežiaus atliekama Petro tarnystė yra vidujai būdinga sinodinei dinamikai, kaip ir visą Dievo tautą apimantis bendruomeninis aspektas bei kolegialus vyskupų tarnybos aspektas (plg. TTK, 64).

131. Todėl galime geriau suprasti šį Susirinkimo teiginį: „Bažnytinėje bendrijoje teisėtai egzistuoja dalinės Bažnyčios, turinčios savo tradicijas, tačiau nepažeidžiančios pirmenybės, kuri priklauso Petro Sostui, ir jis vadovauja visam artimo meilės susirinkimui, laiduoja teisėtą įvairovę ir sykiu budi, kad skirtumai, užuot kenkę vienybei, kaip tik jai tarnautų“ (LG, 13). Romos vyskupas, Bažnyčios vienybės pradas ir pamatas (plg. LG, 23), yra sinodiškumo laidas: jam priklauso sušaukti Bažnyčią į sinodą, pirmininkauti ir patvirtinti jo rezultatus. Jam, kaip Petro įpėdiniui, tenka išskirtinis vaidmuo saugant tikėjimo ir dorovės paveldą, laiduojant, kad sinodiniai procesai būtų vaisingi vienybės ir liudijimo požiūriu. Vyskupų kolegijai kartu su Romos vyskupu atitenka nepakeičiamas vaidmuo ganyti visą Bažnyčią (plg. LG, 22–23) ir skatinti sinodiškumą visose vietinėse Bažnyčiose.

132. Romos vyskupas, būdamas vienybės įvairovėje garantas, rūpinasi Rytų katalikų Bažnyčių tapatybės išsaugojimu, gerbdamas jų šimtmečius gyvuojančias teologines, kanonines, liturgines, dvasines ir pastoracines tradicijas. Šios Bažnyčios turi savas sinodines sprendimų priėmimo struktūras: patriarchatų ir didžiųjų arkivyskupijų Bažnyčių vyskupų sinodas (plg. RBKK, kan. 102 ir t., 152), provincijos taryba (plg. RBKK, kan. 137), hierarchų taryba (plg. RBKK, kan. 155, § 1, 164 ir t.) ir galiausiai įvairių *sui iuris* Bažnyčių hierarchų susirinkimai (plg. RBKK, kan. 322). *Sui iuris* Bažnyčios, būdamos visiškoje bendrystėje su Romos vyskupu, išlaiko savo rytietišką tapatybę ir autonomiją. Siekiant sinodiškumo dera kartu persvarstyti istoriją, kad būtų užgydytos praeities žaizdos ir sustiprinti bendrystės patyrimo būdai, taip pat būtina peržiūrėti Rytų katalikų Bažnyčių ir Romos kurijos santykius. Lotynų Bažnyčios ir Rytų katalikų Bažnyčių santykiams turėtų būti būdinga dovanų mainai, bendradarbiavimas ir abipusis praturtinimas.

133. Šiems ryšiams stiprinti Sinodo asamblėja siūlo įsteigti Rytų katalikų Bažnyčių patriarchų, didžiųjų arkivyskupų ir metropolitų tarybą, kuriai pirmininkautų popiežius ir kuri būtų sinodiškumo išraiška bei priemonė, skatinanti bendrystę ir dalijimąsi liturginiu, teologiniu, kanoniniu bei dvasiniu paveldu. Daugelio Rytų apeigų tikinčiųjų išvykimas į lotynų apeigų regionus kelia grėsmę jų tapatybei. Susidūrus su šia situacija reikia parengti priemones bei normas, kad būtų kuo labiau sustiprintas Lotynų Bažnyčios ir Rytų katalikų Bažnyčių bendradarbiavimas. Sinodo asamblėja rekomenduoja plėtoti lotynų apeigų ir rytų apeigų vyskupų nuoširdų dialogą ir brolišką bendradarbiavimą ir tokiu būdu rytų apeigų tikintiesiems, neturintiems savo apeigų kunigų, užtikrinti geresnę pastoracinę pagalbą, taip pat rytų apeigų vyskupų dalyvavimą vyskupų konferencijose, išlaikant deramą autonomiją. Galiausiai Šventajam Tėvui siūloma sušaukti specialų Sinodą, kuris skatintų Rytų katalikų Bažnyčių konsolidaciją ir naują klestėjimą.

134. Svarstymuose apie Petro tarnybos vykdymą sinodiškumo požiūriu reikėtų vadovautis „sveika „decentralizacija“ (EG, 16), kurios siekti ragina popiežius Pranciškus ir prašo daugelis vyskupų konferencijų. Apaštališkojoje konstitucijoje *Praedicate evangelium* pateikta decentralizacijos formuluotė reiškia, kad „ganytojų, vykdančių savo ganytojiškąsias ir „mokymo pareigas“, kompetencijai reikia palikti spręsti tuos klausimus, kuriuos jie gerai išmano ir kurie neturi įtakos Bažnyčios doktrinos, disciplinos ir bendrystės vienybei, visada veikiant su ta bendra atsakomybe, kuri yra šio ypatingo Bažnyčios slėpinio (*mysterium communionis*) vaisius ir išraiška“ (PE, II, 2). Tęsiant svarstymus šia kryptimi ir atliekant teologinį bei kanoninį tyrimą būtų galima nustatyti, kurie klausimai rezervuoti popiežiui (*reservatio papalis*), o kurie gali būti gražinti spręsti vyskupams jų Bažnyčiose ar Bažnyčių grupiniuose junginiuose, vadovaujantis neseniai paskelbtu *Motu proprio* apaštališkuoju laišku *Competentias quasdam decernere* (2022 m. vasario 15 d.). Šiame dokumente, remiantis „bažnytinės bendrystės dinamika“, „Bažnyčių ir vietinių bažnytinių institucijų vykdomai valdžiai skiriamos tam tikros kompetencijos, susijusios su kodekso nuostatomis, kuriomis siekiama užtikrinti visos Bažnyčios disciplinos vienybę“ (Preamble). Kanoninių teisės aktų rengimas, vykdomas tam įpareigotų ir įgaliotų asmenų, taip pat turėtų pasižymėti sinodiniu stiliumi ir būti brandinamas kaip bažnytinės įžvalgos vaisius.

135. Apaštališkojoje konstitucijoje *Praedicate Evangelium* Romos kurijos tarnystė apibūdinama sinodine ir misionieriška prasme, pabrėžiant, kad jos pozicija „nėra tarpinė tarp popiežiaus ir vyskupų; kurija tarnauja tiek popiežiui, tiek vyskupams tokiais būdais, kurie atitinka šių institucijų esminę prigimtį“ (EP, I, 8). Taip įgyvendinta tarnystė turėtų skatinti glaudesnę dikasterijų bendradarbiavimą ir padėti įsiklausyti į vietines Bažnyčias. Prieš svarbių norminių dokumentų skelbimą dikasterijos raginamos inicijuoti konsultacijas su vyskupų konferencijomis ir atitinkamomis Rytų katalikų Bažnyčių institucijomis. Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytą skaidrumo ir atskaitomybės logiką, galbūt galima numatyti periodinio kurijos darbo vertinimo formas. Žvelgiant iš sinodinės ir misionieriškos perspektyvos toks vertinimas galėtų būti taikomas ir popiežiškųjų atstovų atžvilgiu. Vizitai *ad limina Apostolorum* yra vietinių Bažnyčių ganytojų santykių su Romos vyskupu ir jo artimiausiais bendradarbiais Romos kurijoje viršūnė. Daugelis vyskupų norėtų, kad būtų persvarstyta šių vizitų forma, kad jie suteiktų vis platesnę galimybę atvirai keistis informacija ir abipusiai įsiklausyti. Bažnyčios labai svarbu ugdyti kardinolų kolegijos narių tarpusavio pažinimą ir bendrystės ryšius, taip pat atsižvelgiant į jų kilmės ir kultūros įvairovę. Sinodiškumas turi įkvėpti juos bendradarbiauti Petro tarnystėje ir kolegialiai siekti įžvalgos eilinėse ir neeilinėse konsistorijose.

136. Tarp vietų, kur sinodiškumas ir kolegialumas praktikuojami visos Bažnyčios lygmeniu, neabejotinai išskirtinas Vyskupų sinodas, kuris apaštališkosios konstitucijos *Episcopalis communio* numatymu iš vienkartinio įvykio tapo bažnytiniu procesu. Šv. Paulius VI įsteigė Vyskupų sinodą kaip patariamąjį vyskupų susirinkimą, sušaukiamą prisidėti prie Romos popiežiaus rūpinimosi visa Bažnyčia; dabar jis, kaip etapais vykstantis procesas, tarnauja kaip priemonė ir išreiškia konstitutyvų santykį tarp visos Dievo tautos, vyskupų kolegijos ir popiežiaus. Visa šventoji Dievo tauta, vyskupai, kuriems patikėtos atskiros Dievo tautos dalys, ir Romos vyskupas visapusiškai dalyvauja sinodiniame procese, kiekvienas pagal savo funkcijas. Šį dalyvavimą išreiškia aplink popiežių susirinkusi Sinodo asamblėja, kuri savo sudėtimi parodo Bažnyčios katalikiškumą. Kaip paaiškino popiežius Pranciškus, šios XVI eilinės generalinės asamblėjos sudėtis yra „daugiau nei sąlyginis faktas. Ji išreiškia vyskupų tarnybos vykdymo būdą, atitinkantį gyvąją Bažnyčių Tradiciją ir Vatikano II Susirinkimo mokymą“ (Kalba Vyskupų sinodo XVI eilinės generalinės asamblėjos antrosios sesijos pirmojoje generalinėje kongregacijoje, 2024 m. spalio 2 d.). Vyskupų sinodas, išlaikydamas savo vyskupiškąjį pobūdį, kitų Dievo tautos narių dalyvavime įžvelgė ir toliau įžvelgs „formą, kurią vyskupų valdžios vykdymas pašauktas įgyti misionieriškoje Bažnyčioje, suvokiančioje, kad ji yra konstitutyviai grindžiama santykiu ir dėl to sinodinė“ (ten pat). Siekiant giliau suvokti Vyskupų sinodo tapatybę, būtina, kad sinodiniame procese ir asamblėjose išryškėtų ir būtų konkrečiai įgyvendinta sąsaja tarp *visų* (šventosios Dievo tautos) dalyvavimo, *kai kurių* (vyskupų kolegijos) tarnybos ir *vieno* (Petro įpėdinio) pirmininkavimo.

137. Vienas svarbiausių 2021–2024 m. Sinodo vaisių yra intensyvesnis ekumeninis postūmis. Poreikis rasti „primato vykdymo formą, kuri [...] būtų atvira naujai situacijai“ (UUS, 95), yra esminis iššūkis tiek misionieriškai sinodinei Bažnyčiai, tiek krikščionių vienybės reikalui. Sinodas palankiai vertina neseniai paskelbtą Krikščionių vienybės skatinimo dikasterijos dokumentą „Romos vyskupas: primatas ir sinodiškumas ekumeniniuose dialoguose ir atsakymuose į encikliką *Ut unum sint*“, kuriame pateikiama įžvalgų tolesnėms studijoms. Šis dokumentas rodo, kad krikščionių vienybės skatinimas yra esminis Romos vyskupo tarnybos aspektas ir kad ekumeninė kelionė padėjo geriau suvokti šį aspektą. Daug žadančių perspektyvų atveria dokumente pateikti konkretūs pasiūlymai dėl Vatikano I Susirinkimo popiežiaus primatą nusakančių dogminių apibrėžimų reinterpretavimo arba oficialaus komentaro, dėl aiškesnio skirtingų popiežiaus pareigų išskyrimo, sinodiškumo skatinimo ir vienybės modelio, kuris būtų grindžiamas bendrystės ekleziologija, paieškos. Sinodo asamblėja tikisi, kad šis dokumentas taps pagrindu toliau su kitais krikščionimis „aiškiai kartu“ svarstant apie Romos vyskupo vykdomą vienybės tarnybą, kaip „ir vienu, ir kitų pripažįstamą meilės tarnybą“ (UUS, 95).

138. Praturtinantis kitų krikščioniškų Bažnyčių ir bendrijų broliško delegatų dalyvavimas Sinodo asamblėjoje skatina mus daugiau dėmesio skirti mūsų ekumeninių partnerių – tiek Rytuose, tiek Vakaruose – sinodinei praktikai. Ekumeninis dialogas yra esminis dalykas siekiant ugdyti sinodiškumą ir Bažnyčios vienybės supratimą. Jis skatina mus įsivaizduoti ekumeninę sinodinę praktiką, įskaitant konsultavimąsi ir įžvalgą dėl bendrų ir neatidėliotinos svarbos klausimų, pavyzdžiui, dėl ekumeninio sinodo evangelizacijos klausimais šventimo. Jis taip pat kviečia mus būti atskaitingus vieni kitiems už tai, kas esame, ką darome ir ko mokome. Šios galimybės pagrindas yra tai, kad mus vienija vienas krikštas, iš kurio kyla Dievo tautos tapatybė ir bendrystės, dalyvavimo bei misijos dinamika.

139. Jubiliejiniais 2025 metais taip pat minima sukaktis, žyminti pirmojo visuotinio Susirinkimo, kuriame sinodiniu būdu buvo suformuluotas visus krikščionis vienijantis Tikėjimo simbolis, metines. Pasirengimas Nikėjos Susirinkimo 1700-osioms metinėms ir bendras jų minėjimas turėtų tapti proga drauge gilinti ir išpažinti kristologinį tikėjimą bei praktiškai įgyvendinti visų tradicijų krikščionių sinodiškumo formas. Tai taip pat bus proga imtis drąsių iniciatyvų dėl bendros Velykų šventimo datos, kad Viešpaties prisikėlimą galėtume švęsti tą pačią dieną, kaip Apvaizdos dėka įvyks būtent 2025 m., ir tai įgalintų su didesne misionieriška jėga skelbti Tą, kuris yra viso pasaulio gyvybė ir išganymas.

V dalis – „Taip ir aš jus siunčiu“

Ugdyti mokinių misionierių tautą

Jėzus vėl tarė: „Ramybė jums! Kaip mane siuntė Tėvas, taip ir aš jus siunčiu.“ Tai pasakęs, jis kvėpė į juos ir tarė: „Imkite Šventąją Dvasią“ (Jn 20, 21–22).

140. Velykų vakarą Kristus suteikia mokiniams mesijinę savo ramybės dovaną ir padaro juos savo misijos dalininkais. Jo ramybė yra būties pilnatvė, darna su Dievu, broliais ir seserimis bei kūrinija; misija – skelbti Dievo karalystę, siūlant kiekvienam žmogui be išimties Tėvo gailestingumą ir meilę. Subtilus gestas, lydintis Prisikėlusiojo žodžius, primena, ką Dievas buvo padaręs pradžioje. Dabar Aukštutiniame kambaryje Dvasios kvėpimu prasideda naujas kūrimas: gimsta mokinių misionierių tauta.

141. Kad šventoji Dievo tauta galėtų visiems liudyti Evangelijos džiaugsmą, vis labiau praktikuodama sinodiškumą, jai reikia tinkamo ugdymo: pirmiausia augti Dievo sūnų bei dukterų laisve sekant Jėzumi Kristumi, kuris kontempliuojamas maldoje ir atpažįstamas vargšuose. Sinodiškumas reiškia gilų pašaukimu grindžiamą ir misionierišką sąmoningumą, kuris tampa versme, atnaujinančia bažnytinių santykių stilių, suteikiančia naują dalyvavimo dinamiką ir bažnytinę įžvalgą, taip pat vertinimo kultūrą, – viso to neįmanoma pasiekti be kryptingų ugdymo procesų. Bažnyčios sinodinio stiliaus siekiantis ugdymas skatins suvokimą, kad per krikštą gautos dovanos yra talentai, kurie turi duoti vaisių visų labui: jie negali būti paslėpti ar likti neveiklūs.

142. Mokinių misionierių ugdymas prasideda nuo įkrikščioninimo ir yra jame įsišaknijęs. Kiekvieno mokinio istorijoje būta susitikimų su daugybe žmonių, su grupėmis ar mažomis bendruomenėmis, ir tai padėjo mums užmegzti santykį su Viešpačiu ir įvesdino į Bažnyčios bendrystę: tai tėvai ir šeimos nariai, krikstatėviai ir krikštamotės, katechetai ir auklėtojai, liturgijos animatoriai ir karitatyvinės srities darbuotojai, diakonai, kunigai ir pats vyskupas. Kartais pabaigus įkrikščioninimo kelionę ryšys su bendruomene susilpnėja ir ugdymas apleidžiamas. Būti Viešpaties mokiniais misionieriais nereiškia, kad tikslas pasiektas kartą visiems laikams. Tai yra nuolatinis atsivertimas, augimas meile „pagal Kristaus pilnatvės amžiaus saiką“ (Ef 4, 13) ir atvirumas Dvasios dovanoms, įgalinantis gyvai ir džiaugsmingai liudyti tikėjimą. Štai kodėl svarbu iš naujo suvokti, kaip sekmadienis Eucharistijos šventimas ugdo krikščionis: „Mūsų ugdymo pilnatvė yra panašumas į Kristų [...]: tai ne protinis, abstraktus procesas, bet tapimas Juo“ (DD, 41). Daugeliui tikinčiųjų sekmadienio Eucharistija yra vienintelis sąlytis su Bažnyčia: rūpinimasis kuo geresniu jos šventimu, ypatingą dėmesį skiriant homilijai ir visų „aktyviam dalyvavimui“ (SC, 14), yra lemtingi sinodiškumo veiksniai. Mišiose iš aukštybių suteikiama malonė yra pirmesnė už mūsų pastangų rezultatus: pirmininkaujant *vienam*, dėka *kai kurių* tarnystės, *visi* gali dalyvauti prie dvejopo Žodžio ir Duonos stalo. Bendrystės, misijos ir dalyvavimo – trijų sinodiškumo kertinių šulų – dovana įgyvendinama ir atnaujinama kiekvienoje Eucharistijoje.

143. Vienas labiausiai akcentuotų prašymų, iš visų pusių skambėjęs viso sinodinio proceso metu, tai prašymas, kad ugdymas būtų integralus, tęstinis ir įgalinantis bendrą dalyvavimą. Ugdymo tikslas – ne tik įgyti teorinių žinių, bet ir skatinti atvirumo ir susitikimo, dalijimosi ir bendradarbiavimo, bendro apmąstymo ir įžvalgos, konkrečių patirčių teologinio interpretavimo gebėjimus. Taigi ugdymas turi įtraukti visus asmenybės aspektus (intelektinį, emocinį, santykių srities ir dvasinį) ir apimti konkrečias patirtis, kurios būtų tinkamai palydimos. Ne mažiau primygtinai pabrėžtas poreikis tokio ugdymo, kuriame drauge dalyvautų vyrai ir moterys: pasauliečiai, pašvęstieji asmenys, įšventintieji tarnautojai ir kandidatai į šventimus; tokiu būdu būtų sudaromos sąlygos augti jų tarpusavio pažinimui bei pagarbai ir gebėjimui bendradarbiauti. Tam reikia tinkamų ir kompetentingų ugdytojų, gebančių savo gyvenimu patvirtinti tai, ką jie perduoda žodžiais: tik taip ugdymas bus iš tiesų vaisingas ir perkeičiantis. Nereikėtų pamiršti ir

pedagoginių disciplinų indėlio rengiant tikslingus ugdymo kursus, kuriuose dėmesingai būtų atsižvelgiama į suaugusiųjų mokymosi procesus ir rūpinamasi atskirų asmenų bei bendruomenių palydėjimu. Todėl turime investuoti į ugdytojų ugdymą.

144. Bažnyčia jau dabar turi daugybę vietų ir išteklių mokiniams misionieriams ugdyti: šeimas, mažas bendruomenes, parapijas, bažnytinius judėjimus, seminarijas, vienuolių bendruomenes, akademinės institucijas, taip pat vietas, kur tarnaujama ir dirbuojamasi marginalizuotų žmonių labui, misionieriškas ir savanorystės patirtis. Visose šiose srityse bendruomenė išreiškia savo gebėjimą ugdyti mokinstę ir lydėti per liudijimą; bendruomenė yra susitikimo vieta, kur dažnai sąveikauja skirtingų kartų žmonės, nuo jaunuolių iki senelių. Bažnyčioje niekas nėra tik gaunantis ugdymą, ugdomas: kiekvienas žmogus yra aktyvus ugdymo subjektas ir turi kuo dalytis su kitais. Liaudiškasis pamaldumas taip pat yra brangus Bažnyčios lobis, iš kurio mokosi visa keliaujanti Dievo tauta.

145. Tarp ugdymo srities praktikų, kurioms sinodiškumas gali suteikti naują postūmį, ypatingą dėmesį reikėtų skirti katechezei: ji turi ne tik būti integruota į krikščioninimo programas, bet tapti ir vis labiau „išeinanti“ ir nukreipta į išorę. Mokinių misionierių bendruomenės žinos, kaip praktiškai taikyti katechezę, pažymėtą galeistingumo ženklu, ir priartinti ją prie kiekvieno žmogaus patirties katechizuojant egzistencines periferijas, tačiau neprarandant sąsajos su Katalikų Bažnyčios katekizmu. Taip katechezė gali tapti dialogo su mūsų laikų vyrais ir moterimis „laboratorija“ (plg. Popiežiškoji naujosios evangelizacijos taryba. Katechezės vadovas, 54) ir nušviesti jų prasmės paieškas. Daugelyje Bažnyčių katechetai yra pagrindinis žmoniškųjų pajėgų išteklius, įgalinantis vykdyti palydėjimą bei ugdymą; kitose Bažnyčiose jų tarnystė turi būti labiau vertinama ir remiama bendruomenės, atsisakant sinodiškumui prieštaraujančios delegavimo logikos. Atsižvelgiant į migracijos reiškinį mastą, svarbu, kad katechezėje būtų skatinamas migrantų kilmės šalių Bažnyčių ir priimančiųjų šalių Bažnyčių tarpusavio pažinimas.

146. Krikščionių bendruomenė veikia ne tik specifinėje pastoracinėje aplinkoje, naudodamasi jos ištekliais, bet ir dalyvauja daugybėje kitų ugdymo įstaigų, pavyzdžiui, mokyklose, profesinio ugdymo įstaigose, universitetuose, vietose, kuriose rengiamasi socialiniam ir politiniam angažavimuisi, taip pat sporto, muzikos ir meno pasaulyje. Nors ir kultūrinių kontekstų įvairovė lemia labai skirtingas praktikas ir tradicijas, katalikiškąją dvasia besivadovaujančios ugdymo įstaigos dažnai bendrauja su žmonėmis, kurie nesilanko kitose bažnytinėse aplinkose. Sinodiškumo praktikos gali įkvėpti šias ugdymo įstaigas tapti draugiškų ir dalyvavimu grįstų santykių laboratorijomis tokioje aplinkoje, kurioje daugiausia pasauliečiai dalijasi gyvenimo liudijimu, įgūdžiais ir organizuoja ugdymą, kur prioritetas teikiamas šeimų įtraukimui. Katalikiškos dvasios mokyklos ir universitetai atlieka svarbų vaidmenį puoselėdami tikėjimo ir kultūros dialogą bei moralinį vertybinį ugdymą; jie siūlo ugdymą, orientuotą į Kristų – gyvenimo pilnatvės ikoną. Kai tai pavyksta, šios ugdymo įstaigos pasirodo pajėgios pateikti alternatyvą vyraujantiems ugdymo modeliams, dažnai persmelktiems individualizmo ir konkurencijos, ir taip atlieka pranašišką vaidmenį. Kai kur jos yra vienintelė aplinka, kurioje vaikai ir jaunuoliai susiduria su Bažnyčia. Jų ugdomąją veiklą, įkvėptą kultūrų ir religijų dialogo, vertina ir kitų religinių tradicijų žmonės kaip humanistinio skatinimo formą.

147. Sinodinis ugdymas, bendrai reikalingas visiems pakrikštytiesiems, yra horizontas, apimantis ir įgalinantis suprasti bei praktikuoti specifinį ugdymą, reikalingą atskiroms tarnystėms ir įvairioms gyvenimo formoms. Šiuo tikslu būtina jį įgyvendinti kaip skirtingų pašaukimų keitimąsi dovanomis (bendrystė), atsižvelgiant į vykdytiną tarnystės perspektyvą (misija), taip pat laikantis bendro įsitraukimo stiliaus ir ugdant diferencijuotą bendrą atsakomybę (dalyvavimas). Šis reikalavimas, primygtinai iškilęs sinodinio proceso metu, neretai reiškia reiklų raginimą pakeisti mąstyseną ir atnaujinti požiūrį į ugdymo aplinką bei procesus. Pirmiausia tai reiškia vidinį pasirengimą praturtėti susitikus su tikėjimo broliais ir seserimis, įveikiant išankstines nuostatas ir šališkumą. Ekumeninis ugdymo aspektas gali tik paskatinti tokį mąstysenos pokytį.

148. Per visą sinodinį procesą plačiu mastu buvo išsakytas prašymas, kad įžvalga dėl kandidatų į įšventintąją tarnybą, taip pat jų ugdymas būtų vykdomas sinodiniu stiliumi. Tai reiškia, kad šiuose procesuose turi būti numatytas reikšmingas moterų dalyvavimas, jie turi būti įtraukti į kasdienį bendruomenių gyvenimą, juose būtina ugdyti bendradarbiauti su visais Bažnyčios nariais, taip pat praktikuoti bažnytinę įžvalgą. Taigi reikia drąsiai investuoti energiją į ugdytojų rengimą. Asamblėja ragina peržiūrėti *Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis* dokumentą ir įtraukti į jį Sinodo metu išsakytus reikalavimus perteikiant juos kaip konkrečias ugdymo nuorodas sinodiškumo dvasia. Ugdymo procesai turėtų pažadinti kandidatų aistrą misijai ad gentes. Ne mažiau būtinas ir vyskupų ugdymas, kad jie galėtų geriau atlikti savo misiją – burti į vienybę Dvasios dovanas ir sinodiniu stiliumi vykdyti jiems suteiktą valdžią. Sinodinis ugdymo stilius reiškia, kad procesuose, kuriais rengiama įšventintajai tarnybai, visais aspektais turi būti įtrauktas ekumeninis matmuo.

149. Ugdant Dievo tautą sinodiškumo dvasia taip pat būtina apsvarstyti kai kurias konkrečias sritis, į kurias sinodiniame procese buvo primygtinai atkreiptas dėmesys. Pirmoji susijusi su skaitmeninės aplinkos poveikiu mokymosi procesams, gebėjimui susikaupti, savęs ir pasaulio suvokimui bei tarpasmeninių santykių kūrimui. Skaitmeninė kultūra yra Bažnyčios liudijimo šiuolaikinėje kultūroje kertinis momentas, ji taip pat yra besiformuojantis misionieriškas laukas. Todėl būtina rūpintis, kad krikščioniškoji žinia internete būtų pateikiama patikimais būdais, kad nebūtų iškraipomas jos turinys ideologiniu pagrindu. Nors skaitmeninė erdvė turi didelį potencialą pagerinti mūsų gyvenimą, ji taip pat gali pakenkti ir sužaloti per patyčias, dezinformaciją, seksualinį išnaudojimą ar priklausomybes. Svarbu, kad Bažnyčios ugdymo institucijos padėtų vaikams ir suaugusiesiems ugdyti kritinius gebėjimus, įgalinančius saugiai naršyti internete.

150. Dar viena labai svarbi sritis – visur bažnytinėje aplinkoje skatinti kultūrą, kurioje rūpinamasi nepilnamečių ir pažeidžiamų žmonių apsauga (*safeguarding*), kad bendruomenės taptų jiems vis saugesnėmis vietomis. Jau pradėta rengti bažnytinėms struktūroms skirtus reglamentus ir teisines procedūras, įgalinančius užkirsti kelią piktnaudžiavimui ir laiku reaguoti į netinkamą elgesį. Būtina tęsti šį įsipareigojimą – siūlyti specialius ir tęstinius mokymus, pritaikytus tiesiogiai besidarbuojantiems su nepilnamečiais ir pažeidžiamais suaugusiaisiais, kad šie darbuotojai galėtų kompetentingai veikti ir mokėtų pastebėti dažnai nebylius signalus, kylančius iš tų, kurie išgyvena dramą ir kuriems reikia pagalbos. Nukentėjusiųjų aukų priėmimas ir pagalba jiems yra subtili ir nepamainoma užduotis, reikalaujanti daug žmogiškumo, ir atliktina padedant kvalifikuotiems žmonėms. Visi turime leisti būti sukrečiami jų kančios ir išreikšti tokį artumą, kuris per konkrečius pasirinkimus palengvintų jų padėtį, jiems padėtų ir visiems parengtų kitokią ateitį. Apsaugos (*safeguarding*) procesai privalo būti nuolat stebimi ir vertinami. Aukus ir nukentėjusiuosius būtina priimti ir palaikyti labai jautriai.

151. Taip pat Bažnyčios socialinio mokymo, įsipareigojimo siekti taikos ir teisingumo, rūpinimosi bendraisiais namais, dialogo tarp kultūrų ir tarp religijų temos plačiau skleistinos Dievo tautoje, kad mokinių misionierių veikla darytų įtaką teisingesnio ir broliškesnio pasaulio kūrimui. Įsipareigojimas ginti gyvybę ir asmens teises, teisingai tvarkyti visuomenę, užtikrinti darbo orumą, teisingą ir solidarią ekonomiką bei integralią ekologiją yra dalis evangelizacinės misijos, kuria Bažnyčia yra pašaukta gyventi ir įsikūnyti istorijoje.

Išvada

Puota visoms tautoms

Vos išlipę į krantą, jie pamatė žėrinčias žarijas, ant jų padėtą žuvį, ir duonos. [...] Jėzus jiems tarė: „Eikite šen pusryčių!“ Ir nė vienas iš mokinių neišdrįso paklausti: „Kas tu esi?“, nes jie aiškiai matė, jog tai Viešpats. Taigi Jėzus priėjo prie jų, paėmė duonos ir padalijo jiems, taip pat ir žuvies (Jn 21, 9. 12. 13).

152. Pasakojimas apie stebuklingą žūklę baigiasi puota. Prisikėlusysis prašė mokinių paklusti jo žodžiams, užmesti tinklus ir ištraukti juos į krantą; tačiau jis pats paruošia stalą ir pakviečia mokinius valgyti. Duonos ir žuvies užtenka visiems, kaip ir tada, kai Jis padaugino jų pamaitindamas alkaną minią. Labiausiai stebina ir žavi Jo buvimas, toks aiškus ir spindintis, kad nekyla jokių klausimų. Prisikėlusysis, valgydamas su savaisiais po to, kai jie buvo jį apleidę ir jo išsižadėję, vėl atveria bendrystės erdvę ir visiems laikams įspaudžia mokiniams gailėstingumo ženklą, plačiai atsiveriantį į ateitį. Todėl Velykų liudytojai save apibūdina kaip tuos, kurie su juo valgė ir gėrė, jam prisikėlus iš numirusių (plg. Apd 10, 41).

153. Prisikėlusiojo valgyme kartu su mokiniais išsipildo Sinodo asamblėjos darba įkvėpęs pranašo Izaijo vaizdinys: gausus ir skanus stalas, Viešpaties paruoštas kalno viršūnėje, simbolizuojantis visoms tautoms skirtą sambūvį ir bendrystę (plg. Iz 25, 6–8). Stalas, kurį Viešpats paruošia saviesiems po Velykų, yra ženklas, kad eschatologinis pokylis jau prasidėjo. Nors šios puotos pilnatvė atsivers tik danguje, malonės ir gailėstingumo stalas jau padengtas visiems, o Bažnyčiai tenka misija nešti šią nuostabią žinią besikeičiančiam pasauliui. Bažnyčia, Eucharistijoje maitindamasi Viešpaties Kūnu ir Krauju, žino, kad negali pamiršti vargšų, paskutiniųjų, atstumtųjų, tų, kurie nepažįsta meilės ir neturi vilties, taip pat tų, kurie netiki į Dievą ar nesitapatina su jokia susiformavusia religija. Bažnyčia maldoje juos atsiveda pas Viešpatį, o paskui su Dvasios įkvėptu kūrybingumu ir drąsa eina susitikti su jais. Taip Bažnyčios sinodiškumas tampa socialine pranašyste, atveriančia naujus kelius tiek politikai, tiek ekonomikai bendradarbiauti su visais, kurie tiki brolybe ir taika, ir keistis dovanomis su pasauliu.

154. Išgyvendami sinodinį procesą naujai suvokėme, kad priimamas ir skelbtinas išganymas ateina per santykius. Jis yra drauge išgyvenamas ir liudijamas. Istorija mums atrodo tragiškai paženklinta karų, varžymosi dėl valdžios, tūkstančių neteisybių ir piktnaudžiavimų. Tačiau žinome, kad Dvasia į kiekvieno žmogaus širdį įdėjo autentiškų santykių ir tikrų ryšių troškimą. Pati kūrinija byloja apie vienybę ir dalijimąsi, skirtingų gyvybės formų įvairovę ir tarpusavio sampyną. Viskas kyla iš darnos ir linksta į darną, net jei kenčiama dėl griaunančio blogio žaizdos. Galutinė sinodiškumo prasmė yra Bažnyčios pašaukimas liudyti apie Dievą – Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią, Meilės harmoniją, kuri liejasi iš savęs, kad dovanotų save pasauliui. Keliaudami sinodiniu stiliumi su tarpusavyje susipinančiais pašaukimais, charizmomis ir tarnystėmis, išeidami susitikti su visais ir nešti Evangelijos džiaugsmą, galime patirti išganingą bendrystę: su Dievu, su visa žmonija ir su visa kūrinija. Tokiu būdu per dalijimąsi jau dabar išgyvensime gyvenimo pokylį, kurį Dievas siūlo visoms tautoms.

155. Šio Sinodo rezultatus patikime Mergelei Marijai, tituluojamai nuostabiu Hodegetrijos vardu, Tai, kuri rodo kelią ir veda kelyje. Bažnyčios Motina, Aukštutiniame kambaryje padėjusi gimstančiai bendruomenei atsiverti Sekminių naujybei, temoko mus būti mokinių misionierių tauta, keliaujančia drauge – sinodine Bažnyčia.